Марҳабо, Наврўзи олам!

Халқ зиёлилари рўзномаси

Маърифат

معرفت

MARIFAT

1931 йил 4 июлдан чиқа бошлаган

1993 ЙИЛ 20 МАРТ, ШАНБА

№ 19 (6530).
Баҳоси 5 сўм.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

1993 ЙИЛНИНГ 1 АПРЕЛИДАН МЕҲНАТ ҲАҚИ, ПЕНСИЯЛАР ВА СТИПЕНДИЯЛАРНИНГ МИҚДОРЛАРИНИ ОШИРИШ ТЎҒРИСИДА

Истеъмол моллари ва хизматларнинг нархлари тўхтовсиз ўсиб бораётган шароитда Ўзбекистон Республикаси аҳолисини ижтимоий муҳофаза қилиш мақсадида:

1. Шу йилнинг 1 апрелидан бошлаб Ўзбекистон Республикаси ҳудудида иш ҳақининг энг оз миқдори ойига 3,000 сўм миқдорида белгилансин ёки ишловчиларнинг мансаб окладлари 1,2 баравар оширилсин.

2. Фуқароларнинг солиқ олинмайдиган даромадларининг энг паст даражаси ойига 3.000 сўм миқдорида белгилансин.

3. Ҳозирги вақтда берилаётган барча турдаги пенсияларнинг миқдори 30 фоиз оширилиб, меҳнат пенсиясининг энг оз миқдори ойига 3.250 сўм қилиб белгилансин.

4. Олий ўқув юртлари талабаларининг стипендиялари, кийим-бош ва овқат билан таъминланмайдиган техникумлар ҳамда ҳунар-техника билим юртлари ўқувчиларининг стипендиялари 1,2 баравар кўпайтирилсин. Талабаларнинг ошхоналари ва буфетларида тушлик овқатларнинг қийматидан 50 фоиз чегирмалар сақлаб қолинсин.

5. Ўзбекистон Республикасининг Молия вазирлиги иш ҳақи, пенсиялар ва стипендияларни оширишга мазкур Фармонда кўзда тутилган сарф-харажатларни пул билан таъминлаш манбаларини аниқласин.

6. Бюджетдан пул билан таъминланадиган вазирликлар ва идоралар, Қорақалпоғистон Республикасининг Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ҳамда Тошкент шаҳар ҳокимлари, ташкилотлар ва муассасалар ушбу Фармонда белгиланган энг оз иш ҳақи миқдорига асосланиб, меҳнатга ҳақ тўлаш бўйича ягона тариф сеткаси разрядларига мувофиқ ходимларнинг мансаб окладлари ўз вақтида қайтадан ҳисоблаб чиқилишини таъминласинлар.

7. Хўжалик ҳисобидаги бирлашмалар, корхоналар ва ташкилотлар ушбу мақсадларга ўзларининг маблағ манбаларини қидириб топишларига қараб мазкур Фармонда белгиланган меҳнат ҳақининг энг оз миқдорини жорий этсинлар.

8. Ўзбекистон Республикасининг Марказий банки республика корхоналари, ташкилотлари ва муассасаларига иш ҳақи ўз вақтида тўланишини таъминловчи чоралар кўрсин.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1993 йил 18 март.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИГА ШАРҲ

1993 ЙИЛНИНГ 1 АПРЕЛИДАН МЕҲНАТ ҲАҚИ, ПЕНСИЯЛАР ВА СТИПЕНДИЯЛАРНИНГ МИҚДОРЛАРИНИ ОШИРИШ ТЎҒРИСИДА

МДҲ мамлакатларидаги аниқ иқтисодий вазиятни ва пул қадрсизланишининг юксак даражада эканлигини эътиборга олиб, бизнинг республикамизда аҳолининг ижтимоий муҳофазасини барқарор таъминлаш мақсадида 1992 йилдан буён даромадлар индексацияси (кўрсаткичи) механизми қўлланилмоқда. Бу механизм иш ҳақи, пенсиялар, стипендияларнинг энг оз миқдорларини вақти-вақти билан қайта кўриб чиқишга ҳамда бюджет ташкилотлари ходимларининг иш ҳақини оширишга асосланган.

Президентнинг Фармони билан Ўзбекистон Республикасида 1993 йилнинг 1 апрелидан бошлаб иш ҳақининг энг оз миқдори 1,2 баравар ва пенсиянинг энг оз миқдори 1,3 баравар оширилади. Уларнинг миқдори тегишли равишда ойига 3000 сўм ва 3250 сўм қилиб белгиланади, бу эса яшаш учун зарур бўлган энг оз қийматнинг ўзгаришига мувофиқдир. Олий ўқув юртлари талабаларининг, кийим-бош ва овқат билан таъминланмайдиган техникумлар ҳамда ҳунар-техника билим юртлари ўқувчиларининг стипендиялари 1,2 баравар кўпайтирилади.

Маълумки, Вазирлар маҳкамасининг 1992 йил 26 декабрдаги 590-сон қарорига биноан Ўзбекистон ҳудудида 1993 йилнинг 1 январидан бошлаб меҳнат ҳақи ягона тариф сеткаси билан тартибга солинмоқда. Энг оз иш ҳақи миқдори унга асос қилиб олинган бўлиб, уни ойига 3000 сўмгача ошириш халқ хўжалигидаги барча ишловчилар, жумладан, бюджет ташкилотлари, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимларининг ва ҳарбий хизматчиларнинг тегишли тариф ставкалари ва мансаб окладлари 1,2 баравар кўпайтирилишига имкон беради.

Фармоннинг бош мақсади— аҳоли барча табақаларининг моддий фаровонлигини янада яхшилашдан иборат. Масалан, барча турдаги пенсиялар миқдорини 1,3 баравар ошириш 2,5 миллион кишининг даромадларини кўпайтиради. Улуғ Ватан уруши қатнашчилари ва ногиронлари пенсиясининг энг оз миқдори ўрта ҳисобда 1300 сўм ошади, шу жумладан, қатнашчиларнинг пенсияси 3900 сўмдан 5100 сўмгача, биринчи гуруҳ ногиронларининг пенсияси 7800 сўмдан 10200 сўмгача кўпаяди. 1 апрелдан бошлаб олий ўқув юртида стипендиянинг ўртача миқдори 2424 сўмни, техникумда 1884 сўмни ва ҳунар-техника билим юртларида 1260 сўмни ташкил этади. Талабаларнинг ошхоналарида тушлик овқатларнинг қийматидан талабалар учун 50 фоизли чегирмалар сақлаб қолинади.

Маориф тизими ходимларининг окладлари амалдаги 6100 сўмга нисбатан ўрта ҳисобда 7300 сўмгача ортади, яъни 1200 сўм кўпаяди.

Соғлиқни сақлаш тизими ходимларининг ўртача окладлари 4900 сўмдан 6000 сўмгача, шу жумладан, биринчи тоифадаги шифокорнинг окладн 6350 сўмдан 7600 сўмгача, тиббий ҳамширанинг оклади эса 3435 сўмдан 4100 сўмгача кўпаяди.

Илм-фан ходимларининг ўртача окладлари умуман 5600 сўмдан 6800 сўмгача ошгани ҳолда кичик илмий ходимнинг оклади 5800 сўмдан 7000 сўмгача, катта илмий ходимнинг оклади 9100 сўмдан 11000 сўмгача кўпаяди.

Фармонда хўжалик ҳисобидаги ташкилотларга корхоналарда ишловчилар учун иш ҳақининг энг оз даражасини тегишли равишда ошириш имкониятларини кўриб чиқиш ва қидириб топиш таклиф этилади.

Солиқ олинмайдиган пул даромадларининг энг паст даражаси 3000 сўм миқдорида белгиланади, бу эса кам даромадли оилаларнинг реал даромадига сезиларли қўшимча бўлади.

Ушбу Фармонда кўзда тутилган иш ҳақи, пенсиялар ва стипендияларни оширишга сарфланадиган харажатлар 1993 йилнинг ўзидагина 60 миллиард сўмдан кўпроқ давлат маблағларини ташкил этади.

НАВРЎЗ БАЙРАМИ БИЛАН!

Ҳурматли мураббийлар, устозлар, ўқувчилар ва халқ таълими фидойилари!

Ниҳоят, орзиқиб кутган баҳор байрами — Наврўз ҳам эшик қоқмоқда. Ўтган байрамдан буён сиз билан биз халқ таълими тизимида катта ўзгаришлар, буюк воқеалар бўлганлигининг гувоҳимиз. Истиқболимиз кафолати бўлмиш Бош қонун — Ўзбекистон Конституцияси, шунингдек, «Таълим тўғрисида»ги Қонун қабул қилинди.

Бу даврда халқ таълими тизими ходимлари ҳаётида ҳам муҳим ўзгаришлар содир бўлди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг узоқни кўзлаб чиқарган қатор фармонлари асосида бозор иқтисоди шароитида халқ таълими ходимларини ижтимоий муҳофаза этиш тадбирлари ишлаб чиқилиб, амалда ижро этилмоқда. Эндиликда халқ таълими йўналиши ҳам туб бурилишлар сари бормоқда. Ёшларга таълим-тарбия беришнинг янгича усуллари, педагоглар орасида илғор тажрибалар жадаллик билан шаклланмоқда. Янги режалар, дарслик ва дастурлар, қўлланмалар яратилаяпти. Ўзбекистон халқлари тарихи, одобнома дарсликлари мактабларда ўқитилмоқда.

Азиз устозлар, мактабгача ва мактабдан ташқари муассаса ходимлари, мактаб ўқитувчилари, билим юртлари ва педагогика олий илмгоҳларининг мураббийлари, ҳали олдимизда янада катта масъулиятли синовлар турибди. Асосий вазифамиз ҳам мустақил Ўзбекистонимизнинг келажаги учун муносиб ворисларни тарбиялаб етиштиришдан иборатдир.

Қадрли халқ таълими ходимлари, муҳтарам муаллимлар, улуғ айём — Наврўз байрамингиз муборак бўлсин! Барчангизга мустаҳкам соғлиқ, битмас-туганмас бахт-саодат, оилангизга тотувлик, олижаноб фаолиятингизга баркамоллик, машаққатли ва заҳматли меҳнатларингизга ҳамиша омад ёр бўлсин!

ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ.

ИЖОДИЙ ИШЛАШ САМАРАСИ

Ҳар бир ўқув йилининг ўз хусусияти бўлади, нимаси биландир бир-биридан фарқ қилади, мактаб ҳаётига илгари назар ташланмаган, гоҳида мутлақо янги жиҳатларни олиб киради. Шу жиҳатдан бу ўқув йили ҳам истисно эмас.

Куни кеча бўлган воқеани олайлик. Наврўз байрами арафасида 10-«А» ва «В» синфларининг ўқувчилари ўзаро билимдонлик баҳсини ўтказишди. Баҳсни кузатиб ўтириб, бугунги кун ҳали балоғат ёшига етмаган болаларни қанчалик улғайтириб, сермушоҳада, сермулоҳаза қилиб юборганлигини ўйлаб кетдим.

Бугун ўқувчиларимиз, асл маънода ўз нуқтаи назарларига эга эканликларини, билимларга, ҳаётга, янгича ижтимоий-иқтисодий муносабатларга ўз ёндашувлари мавжудлигини намоён этмоқдалар. Мустақил фикрлаш, қолипларни парчалашга интилиш мустақил Ўзбекистонимиз эртанги куни порлоқлигидан нишонадир.

Ҳа, ўқитувчи билан ўқувчиларнинг ижодий, фаол ҳамкорлиги тарбиявий ишда шундай самара бермоқда. Ўқувчиларда билимларни мустақил ўрганишга иштиёқ кучаймоқда. Ўқитувчиларимиздан Р. Арлов, М. Исоқов, М. Соттиқулова, М. Турғуновлар бу иштиёқни кучайтириш, ёшларга замонавий билимларни чуқур кўламли ўргатиш йўлида тинмай изланмоқдалар. Математика, ЭҲМ, биология, физика фанлари бўйича дарс бераётган бу устозларнинг ҳар бир машғулоти ўзига хос услубда ўтиши ёшлардаги қизиқишни муттасил кучайтириб боради.

Мана шу ишларнинг оқибати ҳам кўзга яққол ташланмоқда. Ўқувчиларимиз фанлар бўйича турли босқичларда ўтказилаётган билимдонлик баҳсларида тобора самарали қатнашаётирлар. Бу синовларга тайёрланишда мактабимизда мунтазам ўтказиб туриладиган «Баҳс», «Иқбол», «Қувноқлар ва зукколар», «Балли, йигитлар», «Иқбол чашмалари» сингари мушоира, мусоҳаба, мунозара кечаларининг аҳамияти катта бўлаётир.

Табиийки, бундай кечаларни, танловларни тайёрлаш ва ўтказиш муайян сарф-харажатни тақозо этади. Айниқса, ҳозирги вақтда. Мактаб-маориф тизимининг бу борадаги имкониятлари эса ҳаммамизга маълум. Инчунин, биз бу жабҳада ҳам тинмай изланмоқдамиз. Чунончи, ўқитувчиларимизнинг «Шиша», «Данак» операцияларидаги иштироки шунчаки бир тадбир сифатида эмас, балки мактабимизда амалга оширилаётган тарбиявий тадбирларнинг моддий асосини таъминлаш мақсадида ўтказилаётир. Бу операциялардан тушган маблағ кўриклар, танловлар, мусобақалар, учрашувлар ўтказишга сарфланмоқда.

Яна бир жиҳатни алоҳида таъкидламоқчиман. Ўқувчиларда мустақил фикрлаш, мушоҳадани чуқурлаштиришда олис-яқин мактаблар билан дўстона алоқалар ҳам яхши натижа бераяпти. Бу янгилик мактабимиз ҳаётига сингиб боришида Абдулла Авлоний номли Халқ таълими ходимлари малакасини ошириш марказий институти ходимларидан Муҳаббат Арслонова билан Гавҳар Убайдуллаеваларнинг ташаббускорлиги катта ўрин тутди. Эндиликда мактабимиз ўқувчиларининг Тошкент вилоятининг Қибрай ноҳиясидаги 25, 30-мактаб талабалари билан алоқалари мунтазам тус олди. Мазкур мактабларнинг ўқувчилари бизнинг меҳмонларимиз бўлишди. Улар бизнинг Наврўзобод қишлоғимиз, Янгиқўрғон тарихи билан танишишди, вилоятимизнинг диққатга сазовор жойларини кўздан кечиришди. Меҳмонлар билан мезбонларнинг «Иқбол чашмалари» кўрик-беллашуви ниҳоятда қизиқарли ўтди.

Қирғизистоннинг Жалолобод вилояти, Олабуқа туманидаги 8-ўрта мактаб ўқувчиларини ҳам мактабимизга таклиф қилдик. Икки қардош мамлакат ёшларининг бир пиёла чой устидаги суҳбатлари ғоят мароқли, ибратли тус олди. «Қувноқлар ва зукколар» танловида иккала мактаб ўқувчилари унга пухта тайёргарлик кўрганликларини намойиш этдилар.

Бу танлов ва беллашувларда Дўстлик ғалаба қозонди. Улар ўқувчиларнинг маънавий камолотига, билим доираларини кенгайтиришга катта таъсир кўрсатди.

Бу тадбирлар жараёнида педагогик жамоамизнинг ўзи ҳам янги-янги тажрибалар орттирмоқда, таълим-тарбиянинг янгича, бугунги кун эҳтиёжига жавоб берувчи услубларини эгаллаб бормоқда. Энг муҳими, ижодий ишлаш иштиёқи янги-янги жиҳатларни кашф этмоқда.

Б. СОТТИҚУЛОВ,
Наманган вилояти Янгиқўрғон туманидаги 31-ўрта мактаб директорининг тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари.

Ватанпарварлик ҳисси

ТАЖРИБАЛАРИМИЗ ТАЛАЙГИНА

Жумҳуриятимиз истиқлолга эришиб, ўзлигимизни англаб олганимизга ҳам бир йилдан ошаяпти. Кўпгина қадриятлар қаторида ёшларни ватанпарварлик, байналмилалчилик руҳида тарбиялаш шу кунларда педагоглар олдидаги долзарб ишлардан бири бўлиб қолмоқда.

Авваллари собиқ Иттифоқ таркибида бўлганимизда фарзандларимизнинг турли жумҳуриятларда хизмат бурчини ўтаганлиги, баъзан эса айрим гаплар ҳам орасира бўлиб турганлиги, натижада хизматга деганда ёшлар орасида бўйин товловчилар ҳам топилиб турганлиги сир эмас. Лекин эндиликда биз истиқлолга эришдик, демак, мустақил жумҳуриятни ҳамиша ёмон кўзлардан асраш, дўстларга оғир дамларда ёрдам бериш учун ўзининг армияси, аскарлари ҳам бўлиши лозим. Хўш, бўлажак аскарлар қаердан танланади?

Ватанпарварлик ҳар кимнинг ўз уйи остонасидан бошланади, — дейишади. Шу маънода ҳозир биз мактабларда ёшларга сабоқ бераётганда меҳр-мурувватли, одобли ва байналмилалчи бўлиб етишишга қаратилган тарбия асосида таълим бермоғимиз лозим. Акс ҳолда кўзланган натижага эришишда анчагина мушкулликлар бўлиши мумкин.

Дарвоқе, бу борада Шаҳрисабз тумани халқ таълимида бирмунча тажрибалар тўпланди. Бисотимиздаги мактабларнинг ҳарбий таълим муаллимлари, мутахассислари билан ҳамфикр бўлиб, мактабларга Улуғ Ватан уруши қатнашчилари, байналмилалчи жангчиларнинг вакиллари тез-тез таклиф этиладиган бўлди. Улар ўқувчилар билан бўлган мулоқотларда ўзлари кўрган-кечирганлари, урушнинг хунук оқибатлари ҳақида сўзлаб беришмоқда. Натижада ўқувчиларимизда урушга бўлган муносабат ўзгариб, ватанни севиш, унинг ҳар бир нарсасини кўз қорачиғидай асраш ҳисси ортиб бормоқда.

Тажриба тариқасида айрим мактабларда бўлиб, ўқувчиларнинг фикр-мулоҳазаларини тинглаб кўрдик. Натижаси чакки эмас. Кузатишдаги юз фоиз ўқувчидан қарийб ҳаммаси мустақил жумҳуриятнинг аскарлари бўлишга тайёр эканликларини билдиришди.

Булардан ташқари, мактабларимизда ана шу ишларни йўлга қўйишда туман халқ таълими бўлимидаги ҳарбий таълим бўйича методистларимиз ҳам ўзларининг алоҳида дастурлари билан яқиндан ёрдам бериб келмоқдалар. Бу дастурларда ўқувчиларни синфхоналарда олиб ўтириб, ҳарбий таълим дарсларини ўтишдан ташқари, табиат қўйнида машғулотлар ўтказиш, турли миллат вакиллари ўртасида ўзаро спорт беллашувлари ва кўрик-танловлар ҳам кенг ўрин олган.

Ўқувчиларни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш бўйича яна кўплаб режаларимиз мавжуд. Энг муҳими, мустақил давлатда яшаётган эканмиз, унинг ҳар бир юмушига жиддий қараб, керакли пайтда жон фидо қилишга ҳам тайёр турмоғимиз лозим. Ўқитувчиларимиз эса ёшлар таълим-тарбиясига алоҳида аҳамият берсалар, байналмилалчилик, ватанпарварлик руҳи билан уларни тарбияласалар, олдимизда турган муҳим масалаларнинг яна бири ўз ечимини топган бўларди.

Б. СУЛТОНОВ,
Шаҳрисабз тумани халқ таълими бўлими мудири.

ФАОЛЛИК КЎРСАТИБ

Мактабимизнинг ўқитувчилар ҳамда ўқувчилар жамоаси баҳор байрами — Наврўзни ҳар қачонгидан кўра уюшган ҳолда кутиб олмоқдалар. Мактабда Наврўзга бағишлаб ҳашар ўтказилди. Ҳашарда 5—11-синф ўқувчилари фаол иштирок этишди. Синфхоналар, мактаб ҳовлиси ва кўчалар тартибга солинди, ариқлар тозаланди. Дарахтларнинг ортиқча шохлари кесилиб, шакл берилди ва оқланди.

Турли мевали ва гул кўчатлари ўтқазилди.

Мактабда фаолият кўрсатаётган «Яшайвер, китоб» тўгараги аъзолари 200 га яқин китобни, ёш дурадгорлар эса синган стол ва стулларни таъмирлашди. Шунингдек, ҳашар куни ўқувчилар 1250 килограмм темир парчалари тўплашди.

Шанбаликда ўқитувчилардан Васила Шоакбарова, Шаҳло Ғуломова, Алла Асанова раҳбарлик қилаётган 9—«Б», 10—А«» ва 11—«Б» синф ўқувчилари фаоллик кўрсатиб, бошқаларга намуна бўлишди.

Ҳар бир синф бўйича ўқувчилар Наврўзга бағишлаб альбом ва деворий газеталар тайёрлашди. 8—11-синф ўқувчилари иштирокида «Ассалом, — Наврўз» кечаси ўтказилди. Кечада Гулбаҳор Раҳимова раҳбарлигидаги рақс тўгараги аъзолари дилга ором берувчи рақслари билан қатнашчиларни хушнуд этдилар.

Кечага Аброр Ҳидоятов номли театр актёрлари ҳам ташриф буюришди. Улар Ҳамза Ҳакимзода Ниёзийнинг «Бой ила хизматчи» спектаклидан парча кўрсатдилар, Наврўз ҳақида дилрабо қўшиқлар куйладилар, пародия ва қувноқ интермедиялар билан дилларга завқ-шавқ бағишлашди.

Т. ҲУСАИНОВ,
Шайхонтоҳур туманидаги 59-ўрта мактаб касаба уюшмаси раиси.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ҚАРОРИ

1993 ЙИЛДА РЕСПУБЛИКА АҲОЛИСИНИ БОЛАЛАРГА АТАЛГАН МОЛЛАР ВА ИП ГАЗЛАМАЛАР БИЛАН БЕЛГИЛАНГАН МИҚДОРДА ИМТИЁЗЛИ НАРХЛАРДА ТАЪМИНЛАШ ТАДБИРЛАРИ ҲАҚИДА

Республика аҳолисини болаларга аталган асосий турдаги энг зарур моллар ва ип газламалар билан имтиёзли нархларда кафолатли таъминлаш мақсадида Вазирлар маҳкамаси қарор қилади:

1. 1993 йил 1 апрелдан бошлаб Ўзбекистон Республикасининг бутун ҳудудида болаларга аталган (ҳамма турдаги) моллар ва ип газламаларни аҳолига чакана савдо тармоғи орқали сотиб, чакана нархдан 1-иловага биноан 50 фоиз миқдорида чегириб, имтиёзли нархлар билан сотиш жорий этилсин.

2. Белгилаб қўйилсинки, 1-иловада кўрсатилган молларнинг чакана нархлари саноат корхоналари томонидан ҳақиқий таннархига, 15 фоиз миқдоридаги чекланган рентабелликка ва кўпи билан 10 фоиз миқдоридаги савдо устамасига асосланиб шакллантирилади.

3. Корхоналарни болаларга аталган моллар ишлаб чиқаришни кўпайтиришдан иқтисодий манфаатдор қилиш мақсадида жами ишлаб чиқариш ҳажмининг камида 50 фоизини шундай моллар ташкил қилувчи корхоналарга қўшилган қийматга солинадиган солиқ ва бюджетга ўтказилиши лозим бўлган бадал миқдорининг 50 фоизини болаларга аталган моллар ишлаб чиқаришни ривожлантириш учун сарфлашга рухсат берилсин.

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамаси ҳузуридаги Давлат солиқ бош бошқармаси болаларга аталган моллар ишлаб чиқарувчи корхоналар, ташкилотларнинг бюджет билан ўзаро ҳисоб-китоб тартибини 10 кун муддатда белгилаб берсинлар.

4. Республика савдо ташкилотларини аҳолига белгиланган миқдорда сотиш учун зарур ҳажмдаги ип газламалар ва болалар моллари ресурслари билан таъминлаш мақсадида «Ўзбекенгилсаноат» уюшмаси билан «Маҳаллий саноат» корпорациясига 1993 йилда савдога 2-иловага биноан ҳажмдаги ва турдаги болалар молларини етказиб бериш юзасидан топшириқлар белгилансин.

2-иловада кўрсатилган турдаги молларнинг тижорат дўконлари тармоғида сотилиши тақиқлансин.

5. «Ўзбекенгилсаноат» уюшмаси (ўртоқ Исмоилов) билан «Маҳаллий саноат» корпорацияси (ўртоқ Чжен) аҳолига болалар учун узлуксиз сотиладиган зарур ҳажмдаги ип газлама ва молларни ўз муддатида савдо ташкилотларига етказиб бериш топшириқларини бажариш чораларини кўрсинлар.

6. «Ўзшартномасавдо» (ўртоқ Шарипов) газлама, хомашё ва материалларни амалда етказиб берувчиларни мазкур молларни ишлаб чиқариш учун «Ўзбекенгилсаноат» уюшмаси ва «Маҳаллий саноат» корпорацияси корхоналарига бириктириб қўйишни ҳамда ишлаб чиқариш учун зарур ҳажмда шу маҳсулотлар ўз вақтида юборилишини таъминласин.

7. 3-иловага биноан белгиланган миқдорда сотиладиган болаларга аталган энг зарур турдаги моллар ва ип газламаларнинг чакана нархларини белгилаш ва нархлардаги тафовутнинг ўрнини қоплаш тартиби тасдиқлансин.

8. «Ўзбексавдо» уюшмаси (ўртоқ Усмонов) ва Ўзбекбирлашув (ўртоқ Волков):

бозор ресурсларини эътиборга олиб, 10 кун муддатда Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгашига, вилоятлар ва Тошкент шаҳрининг ҳокимликларига болаларнинг сони ва ёшига қараб кўрсатилган буюмларнинг ресурсларини маълум қилсинлар;

белгиланган молларни имтиёзли нархларда сотиш тартибига риоя этилиши устидан қаттиқ назорат ўрнатсинлар.

9. Белгилаб қўйилсинки, «Ўзбексавдо» уюшмаси, Ўзбекбирлашув, «Ўзбекенгилсаноат» уюшмаси, «Маҳаллий саноат» корпорацияси ва «Ўзшартномасавдо» раҳбарлари, шунингдек жойлардаги ҳокимликлар юқорида кўрсатилган молларнинг белгиланган миқдорда сотилишини таъминлаш учун шахсан жавобгардирлар.

10. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамасининг 1992 йил 16 январдаги 18-сон қарори, 1992 йил 9 январдаги 4-сон қарорига 2-илова ўз кучини йўқотган, деб ҳисоблансин.

11. Ушбу қарорнинг бажарилишини назорат қилиш тегишли масалалар бўйича Вазирлар маҳкамасининг халқ истеъмол моллари, савдо ва хизматлар мажмуига ва бошқа мажмуалари зиммасига юклатилсин.

Вазирлар маҳкамасининг раиси И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1993 йил, 18 март.

ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ 1993 ЙИЛ 18 МАРТДАГИ ҚАРОРИГА

1-ИЛОВА*

1993 ЙИЛДА БЕЛГИЛАНГАН МИҚДОРДА ИМТИЁЗЛИ НАРХЛАРДА СОТИЛАДИГАН МОЛЛАР

РЎЙХАТИ

Молларнинг номи	Бир болага йиллик норма
3 ёшгача бўлган болалар пойабзали	2 жуфт
3 ёшдан 12 ёшгача бўлган болалар пойабзали	1 жуфт
Чақалоқлар учун комплект	1 комплект
12 ёшгача бўлган ўғил болалар кўйлаги	1 дона
12 ёшгача бўлган ўғил болалар шими	1 дона
12 ёшгача бўлган қиз болалар кўйлаги	1 дона
12 ёшгача бўлган болалар учун пайпоқ (колготкадан ташқари)	2 жуфт
Ип газлама	1 кишига 3 метр

* 2 ва 3-иловалар «Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамасининг қарорлари тўплами»да эълон қилинади.

«1993 ЙИЛДА РЕСПУБЛИКА АҲОЛИСИНИ БОЛАЛАРГА АТАЛГАН МОЛЛАР ВА ИП ГАЗЛАМАЛАР БИЛАН БЕЛГИЛАНГАН МИҚДОРДА ИМТИЁЗЛИ НАРХЛАРДА ТАЪМИНЛАШ ТАДБИРЛАРИ ҲАҚИДА» ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ 1993 ЙИЛ 18 МАРТДАГИ ҚАРОРИГА

ШАРҲ

Давлат ижтимоий кафолатларини таъминлаш масалалари ҳамон республика Президенти ва ҳукуматининг диққат марказида турибди. Аҳолининг ижтимоий жиҳатдан муҳофаза этилишига ва аввало энг кам муҳофаза қилинган болаларни қўллаб-қувватлашга ниҳоятда муҳим аҳамият бериб, шунингдек молиявий маблағлар чекланганлигига қарамай, республика аҳолисини болаларга аталган энг зарур асосий моллар ва ип газламалар билан имтиёзли нархларда кафолатланган тарзда таъминлаш ҳақида Вазирлар маҳкамасининг қарори қабул қилинди.

Ҳозир республикада болали оилаларга ижтимоий мададни кучайтириш (бунда 16 ёшгача бўлган болаларга пул нафақалари тўлаш кўзда тутилади), 2 ёшгача бўлган болаларнинг бепул овқатланишини, 1—5-синфларнинг ўқувчиларига бепул нонушталарни ташкил этиш, мактаб ўқувчилари ва талабаларнинг тушлик овқатлари қийматидан 50 фоизини чегиришга оид тадбирлар мажмуи аниқ мақсадни кўзлаб рўёбга чиқарилмоқда.

Шу билан бир қаторда ҳукумат қабул қилган қарор шу йилнинг 1 апрелидан бошлаб аҳолига болалар учун аталган моллар ва барча турдаги ип газламаларни белгиланган миқдорда имтиёзли нархларда, яъни амалда таркиб топаётган чакана нархдан 50 фоизли чегирма билан сотишни таъминлайди.

Бунинг маъноси шуки, йил мобайнида чақалоқ учун бир комплект, ўғил бола учун битта шим ва кўйлак, қиз бола учун битта кўйлак, икки жуфт пайпоқ (колготкадан ташқари), 3 ёшдан 12 ёшгача бўлган болалар учун бир жуфт пойабзал ва 3 ёшгача бўлган болалар учун икки жуфтдан пойабзални имтиёзли нархларда сотиб олиш мумкин бўлади.

Мавжуд ресурсларга асосан республиканинг ҳар бир аҳолисига имтиёзли нархларда 3 метрдан ип газлама сотилади.

Ҳозирги вақтда ўғил болалар кўйлаги ишлаб чиқариш давлатга ҳар бир донаси учун ўрта ҳисобда 460 сўмга тушаётган бўлса, аҳоли уни 230 сўмга сотиб олади, қиз болалар кўйлаги 320 сўмга тушмоқда, аҳоли эса уни 160 сўмга сотиб олади.

1 метр ип газламанинг чакана нархи ўрта ҳисобда 300 сўмни ташкил этади, аҳолига эса белгиланган миқдорда ҳар бир метри 150 сўмдан сотилади.

Имтиёзли нархлар жорий этилиши муносабати билан бўладиган сарф-харажатларни қоплаш учун мазкур қарорда республиканинг бюджетидан бу йил 16 миллиард сўмдан кўпроқ маблағ ажратиш кўзда тутилмоқда, болаларни ижтимоий муҳофаза қилиш билан боғлиқ тадбирларга эса бу йил бюджетдан жами 40 миллиард сўмдан зиёд маблағ сарфланади.

Қарорда болаларга аталган моллар ишлаб чиқаришни кўпайтиришдан корхоналарнинг иқтисодий манфаатдорлигини ошириш мақсадида солиқ имтиёзли кўзда тутилган — шундай моллар ишлаб чиқаришдан бюджетга олинадиган қўшимча қиймат солиғининг ярми ишлаб чиқаришни ривожлантириш учун корхонада қолади.

Қарорда енгил ва маҳаллий саноат корхоналарида белгиланган миқдорда сотиладиган моллар ишлаб чиқариш юзасидан топшириқлар белгиланган, уларни зарур моддий ресурслар билан таъминлаш чора-тадбирлари кўзда тутилган.

Қабул қилинган қарорда белгиланган миқдорда сотиладиган ана шу молларни ишлаб чиқариш ва уларни ўз вақтида сотиш учун республика тегишли вазирликларининг, идоралари ва ҳокимликларининг раҳбарлари шахсан жавобгар эканликлари таъкидланган.

Яқинда таҳририятга газетамизнинг Сирдарё вилояти бўйича мухбирлар постининг бошлиғи, Ғафур Ғулом номидаги Гулистон давлат университети катта ўқитувчиси, фалсафа фанлари номзоди Равшанбек Маҳмудов кириб келди. У ёш бўлса-да, бир фан докторичалик илмий-педагогик тадқиқотлар қилаётган истеъдодли, изланувчан, одил фикрловчи ижодкор олим.

У илмий фаолиятини журналистика билан қўшиб олиб бормоқда. Равшанбек журналистикага фалсафа илми нурларини қоради, илмни таълим билан, таълимни амалиёт билан, амалиётни илмий тафаккур билан омухта қилади. У асли Фарғона вилоят Бешариқ туманидаги Рапқон қишлоғидан. Тошкент давлат университети филология куллиётини тамомлагач, педагогик фаолиятини Бешариқдаги саккиз йиллик мактабда ўқитувчиликдан бошлаган. Кейинчалик Сирдарё давлат университетида фалсафа фанлари номзоди бўлди. Унинг илмий тафаккурини Туркистонда яшаб ижод қилган буюк алломалар нурлантирганлар. Унинг қаламига мансуб бўлган бир неча китоблар нашр қилинган. «Ўрта Осиё мутафаккирлари одоб-ахлоқ ҳақида» (1990), «Ҳусайн Воис Кошифий — ахлоқшунос олим» (1990), «Сиртқи бўлим талабаларига фалсафа ўқитишнинг ўзига хос хусусиятлари» (1991), «Фалсафа тарихи дарслиги» (1992, ҳамкорликда), «Одамлар — менинг кутубхонам», «Дегонимни улусқа марғуб эт» (1992) сингари китоблари шулар жумласидандир. Бир қанча журнал ва газеталарда 300 дан ошиқ мақолалари ҳам эълон қилинган. Булар ёш олимнинг катта иқтидор эгаси эканлигидан далолатдир.

Мен Равшанбек Маҳмудовнинг илмий фаолияти билан анча танишман. У ўтмиш бобокалонларимизнинг маданий меросини ўрганиб, уларнинг ахлоқий қарашларини бугунги кунда мактаб ва олий таълим талабалари онг-шуурига сингдиришда яхши ишлар қилмоқда. Ёш олим билан Туркистон мутафаккирларининг ахлоқий қарашлари ҳақидаги фикрлар ва уларнинг бугунги кунимизга ижобий таъсири хусусида мулоқотда бўлдик.

Қадриятлар тарихидан

КОМИЛ ИНСОН

— Шахсни ҳар томонлама камол топтириш ҳамиша жамиятнинг муҳим ва асосий мақсади бўлиб келган. Ўтмиш маданий меросини ўрганиш ҳам жамият тараққиёти учун долзарб масала. Бобокалонларимизнинг шундай илғор фикрлари борки, улар бугунги тараққиёт учун ўз аҳамиятини йўқотган эмас. Уларнинг ҳаёт маъноси, жамиятда инсоннинг тутган ўрни, тарбия ҳақидаги пурҳикмат доно фикрлари тафаккур меваларидир. Шу жиҳатдан олганда, ўтмиш маданий меъросининг янги маданиятни шакллантиришдаги ролини ҳамда унинг жамият маънавий ҳаётидаги аҳамиятини ўрганиш ва кўрсатиб бериш муҳим назарий ва амалий аҳамият касб этади. Шундай эмасми, Равшанбек?

— Жуда тўғри фикр. Ўтмиш маданий меросимизни ўрганишдан мақсад биринчидан, Ўрта Осиё халқларининг тарихдаги ўрни, ўзига хослиги, уларнинг жаҳон маданият хазинасига қўшган ҳиссасини аниқлаш, уларни илмий жиҳатдан баҳолаш лозим, иккинчидан, ўтмиш маданий меросини халқ учун арзийдиган, хизмат қиладиган жамиятнинг моддий ва маданий тараққиётини таъминлашда ҳисса қўшадиган энг илғор намуналаридан ёшларни тарбиялашда фойдаланиш, кундалик фаолиятда кенг қўллаш талаб этилади. Учинчидан, ўтмиш меросини бугунги кун учун аҳамиятини янада кенгроқ, тўлиқроқ кўрсатиб бериш олимларимизнинг бурчидир. Маданий мерос кейинги авлод маданиятига асос бўлиб хизмат қилади.

Илмий изланиш жараёнида жуда кўп тарихий манбалар билан танишганман, улар орасида Ҳусайн Воис Кошифий ҳамда унинг илк бор талқин қилинаётган ваъзлари, кишилар қалбини юмшатадиган панд-насиҳатлари, ахлоқ-одобга доир асарларида олға сурилган фикрлари бугунги кун учун муҳим аҳамият касб этади.

— Равшанбек, манбаларда Кошифийнинг «Ахлоқи Муҳсиний» деган асари тилга олинган. Сиз бу асар билан таниш бўлсангиз керак? Шу ҳақда фикрларингизни шарҳлаб берсангиз.

— Ҳазрат Навоийнинг замондоши ва шогирди Камолиддин Ҳусайн Воис Кошифий жуда кўп маданий мерос қолдирган мутафаккирлардан бири. У ахлоқ, нужум, мантиқ, адабиётшунослик, риёзиёт, ҳисоб, илоҳиёт, тарих, мусиқашунослик, санъат, табобат каби соҳалар билан шуғулланган, 200 дан ортиқ асар ёзган. Кошифий инсоннинг чеҳра, соч, қулоқ, тишига қараб ахлоқини, феълу атворини айтиб бериш истеъдодига эга бўлган.

— Кошифийнинг ахлоқ-одоб ҳақидаги фикрларига тўхталсангиз.

— Унинг ахлоқ ва одоб ҳақидаги қарашлари «Ахлоқи Муҳсиний», «Рисолати Ҳотамиа» асарларида баён қилинган. Уларда таълим ва тарбия, ахлоқ масалалари тадқиқ қилинган. Кошифий фикрича, инсон юксак фазилатли бўлиши учун таълим ва тарбия олиши керак. Шундагина у одобли инсон ҳисобланади. А. Навоийнинг инсонпарварлик ғояларини ижодий ривожлантирган. Уларни соддалаштириб ўз даври дарсликларига олиб кирган. Устоз ва шогирд ўртасидаги ғоявий яқинлик, таълим-тарбия ва ижтимоий ҳаётга оид кўп масалаларни тушунишда аниқ кўринади.

[Давоми 3-бетда].

Эртага мустақил Ўзбекистон ҳудудларида Наврўзи олам — баҳор байрамига бағишланган тантаналар бўлиб ўтади. Албатта, бунда мактаб ўқувчиларининг иштироки катта бўлади.

Тасвирларда: Тошкент шаҳри мактаблари бадиий ҳаваскорлик тўгараги қатнашчилари байрам куни ижро этиладиган рақсларини яна бир бор ҳайъат кўригидан ўтказаётирлар.

Р. АЛЬБЕКОВ ва Д. АҲМЕДОВ суратлари.

Расмий бўлим

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ УМУМИЙ ЎРТА ТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИ ВА ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТЛАРИДА 1992—93 ЎҚУВ ЙИЛИНИНГ ЯКУНИ, СИНФДАН-СИНФГА КЎЧИРИШ ВА БИТИРИШ ИМТИҲОНЛАРИНИ ЎТКАЗИШ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонуни ва мустақил Республика Конституциясини ҳаётга татбиқ эта бориб, Республика халқ таълими вазири Ж. Ғ. Йўлдошев 1992-93 ўқув йилини якунлаш, синфдан-синфга кўчириш ва битириш имтиҳонларини муваффақиятли ўтказиш ҳамда вазирликнинг шу йил 18 февралдаги бўлиб ўтган коллегия йиғилиши қарорини бажариш юзасидан БУЙРУҚ чиқарди. Буйруқда шундай дейилади.

1. Барча умумтаълим мактаблари, махсус мактаблар ва мактаб-интернатларнинг 1 — 11 (12)-синфларида ўқув машғулотлари 22 майда, ҳунар-техника билим юртларида эса 30 июнда тугатилсин.

2. Меҳнат таълими бўйича амалий машғулотлар ўқув режаси асосида ўтказилсин. Чақириққача ёшларни тайёрлаш курсини ўрганадиган ўғил болаларнинг ўқув дала йиғинлари, мудофаа-жисмоний соғломлаштириш лагерларида, мактаблар ва ҲТБЮларида шу тайёргарлик учун ажратилган ўқув вақти ҳисобидан машғулотларнинг якунланиши арафасида 6 кун давомида ўтказилсин.

3. Мактаб (педагогика) кенгашларига: умумтаълим мактаблари, мактаб-интернатлари, лицей ва гимназияларнинг 5 — 8 ва 10-синфларида ва кечки (сменали) мактабларнинг 6 —8- ва 10 — 11-синфларида синфдан-синфга кўчириш имтиҳонларининг ўтказилиш муддатларини белгилаш ҳуқуқи берилсин.

4. Барча турдаги умумтаълим мактабларида битириш имтиҳонлари қуйидаги муддатларда ўтказилсин:

Кундузги мактабларда:

9-синфларда 26 майдан 11 июнгача;

11-синфларда 26 майдан 17 июнгача.

Кечки мактабларда:

9-синфларда 26 майдан 3 июнгача;

12-синфларда 26 майдан 17 июнгача.

5. Умумтаълим мактаблари, мактаб-интернатлар, янги турдаги мактабларда қуйидаги фанлардан синфдан-синфга кўчириш имтиҳонлари ўтказилсин:

5-синф — она тили (диктант);

6-синф — математика (ёзма);

— ботаника (оғзаки);

7-синф — математика (ёзма);

— иккинчи тил (оғзаки — қорақалпоқ, рус, ўзбек), ёки чет тиллар (қайси тилдан бўлишини мактаб (педагогика) кенгаши белгилайди;

8-синф — кимё (оғзаки);

— она тили (оғзаки);

10-синф — физика (оғзаки);

— жўғрофия (оғзаки).

Кечки (сменали) умумтаълим мактабларида:

6-синф — она тили (диктант);

7-синф — математика (ёзма);

8-синф — математика (ёзма);

— она тили (оғзаки);

10-синф — жўғрофия (оғзаки);

— алгебра (оғзаки);

11-синф — биология (оғзаки);

— иккинчи тил (оғзаки).

6. Имтиҳон топшириладиган фанларни аъло баҳоларга ўзлаштирган, хулқи намунали ва яхши бўлган ўқувчилар синфдан-синфга кўчиришда ҳамда Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, вилоят халқ таълими бошқармаларида ва Тошкент шаҳар халқ таълими Бош бошқармасида фанлар бўйича ўтказилган олимпиада ғолиблари, мазкур фанлар бўйича ўтказиладиган синфдан-синфга кўчириш ва битириш имтиҳонларидан озод этилади.

— Синфдан-синфга кўчирилувчи синфларда йиллик баҳолари қониқарсиз қўйилган ёки йиллик баҳолардан норози бўлиб, фанлардан баҳоларини ўзлаштириш истагини билдирган ўқувчиларга (имтиҳон ўтказиладиган фанлардан ташқари) мактаб (педагогика) кенгаши томонидан тузилган ҳайъатга имтиҳон топшириш имконияти берилсин.

— Ўқитувчиларга ўзлари эркин танлаган турли шакл ва усулларидан фойдаланиб, мавзуни ёқлаш, билетлар асосида жавоб бериш, тест асосида, электрон ҳисоблаш машинаси (ЭҲМ) орқали синфдан-синфга кўчириш оғзаки имтиҳонларни ўтказиш имконияти берилсин.

6. 1. Янги турдаги иқтидорли болалар мактаблари, мактаб-интернатлари ҳамда айрим фанларни чуқур ўргатадиган мактаб ва синфларда, шунингдек, кечки катталар таълими маркази мактабларининг синфдан-синфга кўчириш ва битириш имтиҳонларида махсус фанлардан имтиҳон ўтказилсин. Имтиҳон умумий таълим мактабларининг белгиланган ягона билетлари ва тест топшириқлари асосида ўтказилсин. Катталар таълим марказларининг 10 — 11-синфлари эса, мактаб метод бирлашмаси томонидан тасдиқланган билетлар ёки тест топшириқлари асосида топширадилар. Шу билан бир қаторда, ўқитувчиларнинг метод бирлашмаларида, ўқувчиларнинг тайёргарлигига қараб қўшимча тест топшириқлари ёки оғзаки саволлар, билетларга мураккаб амалий топшириқлар киритилиши мумкин. (Ўқитувчи томонидан тайёрланган қўшимча материаллар мактаб метод бирлашмаси томонидан тасдиқланади).

6. 2. Лицей ва гимназияларда махсус фанлардан қўшимча ҳар бир синфда синфдан-синфга кўчириш имтиҳонларини белгилаш ҳуқуқи педагогика кенгашлари ихтиёрига берилсин ва ўқитувчилар томонидан тузилиб, педагогика кенгаши томонидан тасдиқланган билетлар (вариантлар) асосида имтиҳон ўтказилсин.

6. 3. Махсус мактаблар, интернатлар, ақлий ва жисмоний заиф ўқувчилар мактаблари ва синфларида, шунингдек, кўр, кўзи ожиз, кар ва қулоғи оғир кечки (сменали) мактабларда, ахлоқ тузатиш меҳнат корхоналари қошидаги синф ва малака синфларида синфдан-синфга кўчириш имтиҳонлари ўтказилмасин.

7. Битириш имтиҳонлари қуйидаги фанлардан ва ёзма имтиҳонлар қуйидаги муддатларда ўтказилсин:

9-синфда — она тили (таълимий баён) — 31 май;

— алгебра (ёзма) — 4 июнь;

— иккинчи тил (оғзаки — ўзбек, қорақалпоқ, рус);

— жисмоний тарбия.

11-синфда — она тили (ёзма), (диктант) — 28 май;

— адабиёт (оғзаки);

— алгебра ва анализ асослари (ёзма) — 7 июнь;

— иккинчи тил — оғзаки (ўзбек, қорақалпоқ, рус);

— жисмоний тарбия;

— бир имтиҳон ихтисослик бўйича мактаб (педагогика) кенгаши томонидан белгиланади.

Кечки мактабларда:

9-синфда: — она тили (ёзма) — 29 май;

— алгебра (ёзма) — 3 июнь;

— иккинчи тил (оғзаки).

12-синфда — алгебра ва анализ асослари (ёзма) — 2 июнь;

— адабиёт, оғзаки ёки ёзма, имтиҳон турини мактаб (педагогика) кенгаши белгилайди — 27 май;

— иккинчи тил (оғзаки);

— танлаш учун 1 та имтиҳон (оғзаки), ихисослик бўйича танланади.

12-синф (катта ёшлилар таълими маркази (КЕТМ);

— адабиёт (оғзаки ёки ёзма, мактаб педагогика кенгаши томонидан белгиланади);

— иккинчи тил (оғзаки);

— иккита имтиҳон махсус фанлардан.

Билетлар мутахассис ўқитувчилар томонидан тайёрланади ва метод бирлашма ёки метод кенгаши тасдиқлайди.

Ўрта таълим базасида ўқийдиган КЕТМ гуруҳлари фақат иккита махсус фандан имтиҳон топширадилар. Имтиҳонларни мактаб (педагогика) кенгаши аниқлайди.

7. 1. Умумий таълим мактабларининг битирувчи (9—11)-синфларида жисмоний тарбиядан имтиҳон 1993 йилнинг 20 апрелидан 15 майигача ўтказилади.

7. 2. Кўр, заиф кўрувчи, кар, заиф эшитувчи, полиомиелит ва церебрал шол, оғир нутқ нуқсонларига эга бўлганлар, руҳий жиҳатдан тараққий этиши кечикиб қолганлар, ақли заиф бўлган болалар учун махсус умумтаълим мактаб, мактаб-интернатларида тўлиқсиз ва ўрта курсни битириш имтиҳонлари умумий таълим мактабларида белгиланган имтиҳон муддатларида ва белгиланган фанлардан ўтказилсин.

Юқорида кўрсатилган махсус мактабларда жисмоний тарбия фанидан имтиҳон ўтказилмайди, бундан ташқари кечки (сменали) бўлимларида иккинчи тилдан имтиҳон ўтказилмайди.

7. 3. Кар, заиф эшитувчи болаларнинг махсус мактаби, мактаб-интернатлари, кечки (сменали) кар болалар мактабларида ўрта таълим курси бўйича адабиёт фанидан баён ёзадилар. Кўрлар махсус мактаблари, мактаб-интернатларининг ўқувчилари алгебра ва анализ асослари фанидан оғзаки, кар ўқувчилар эса ёзма имтиҳон топширадилар. (Имтиҳон вариантлари ва билетлари дастур асосида ўқитувчилар томонидан тузилади ва мактаб директори тасдиқлайди).

7. 4. Ақли заиф болаларнинг махсус мактаб, мактаб-интернатлари битирувчи синфларида фақат меҳнат малакаси таълимидан битириш имтиҳони ўтказилсин. Имтиҳонларни ўтказиш муддати (педагогика) кенгаши томонидан белгиланади ва мактаб директори тасдиқлайди.

8. Ҳунар-техника билим юртларида қуйидаги умумтаълим фанларидан имтиҳонлар ўтказилсин: (амалдаги режа ва дастур асосида).

8. 1. Иккинчи курсларда қуйидаги фанлардан битириш имтиҳонлари ўтказилсин:

— тарих (Ўзбекистон халқлари тарихи курсидан саволлар киритилади), (имтиҳон тури ва мазмунини ҳунар-техника билим юрти муҳандис-ўқитувчилар кенгаши белгилайди);

— кимё (оғзаки);

— физика (оғзаки);

— геометрия (оғзаки);

— алгебра ва анализ асослари (ёзма).

8. 2. Учинчи курсларда қуйидаги фанлардан битириш имтиҳонлари ўтказилсин:

— она тили (диктант);

— адабиёт (оғзаки);

— рус тили ва адабиёти, рус тилида ўқитилмайдиган гуруҳларда (оғзаки).

— ўзбек тили, ўзбек тилида ўқитилмайдиган гуруҳларда (оғзаки);

— инсон ва жамият (ўқувчи томонидан танланади);

— жисмоний тарбия (белгиланган меъёрномалар асосида).

8. 3. Ҳунар таълимига оид фанлар бўйича имтиҳонлар амалдаги ўқув режа ва дастурлар асосида ўтказилсин.

8. 4. Имтиҳон ўтказилмайдиган фанлардан ўқувчиларнинг йил давомида аниқланган билимлари якунлари асосида ёки синов ўтказиш йўли билан якуний баҳо чиқарилсин.

8. 5. Мактаб ва ҳунар-техника билим юртлари маъмуриятига имтиҳон матнлари, мавзулар, билетлар ва тестлар бўйича саволлар тайёрлашга рухсат этилсин. (Метод бирлашмада тасдиқлансин).

9. Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, барча вилоят халқ таълими бошқармалари, Тошкент шаҳар халқ таълими Бош бошқармаси Республика ўқув-методика маркази томонидан тайёрланган имтиҳон материалларидан фойдалансинлар.

— Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлигига, вилоят халқ таълими бошқармаларига ва Тошкент шаҳар халқ таълими Бош бошқармасига ўз имкониятларини ҳисобга олган ҳолатда битириш имтиҳонларини тест асосида ўтказиш ҳуқуқи ҳам берилсин.

10. Умумий таянч (тўққиз йиллик) ва ўрта маълумот тўғрисидаги ҳужжатлар бериш вазирликнинг 1993 йил 8 январдаги «Таълим тўғрисидаги ҳужжатларни тасдиқлаш ҳақида»ги ҳайъат қарори билан тасдиқланган Низом асосида берилсин.

11. Тошкент шаҳар Сирғали райони, Сирдарё вилоятидаги Гулистон шаҳрида битирувчи синфларда тест топшириқлари синов-тажриба тариқасида ўтказилсин.

12. Ўқувчилар кўчириш ва битириш имтиҳонларидан касаллиги бўйича тиббиёт комиссияси хулосаси асосида озод қилиш ҳуқуқини берувчи касалликлар рўйхати Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ва Ўзбекистон соғлиқни сақлаш вазирлиги билан биргаликда белгиланади.

13. Ўрта Осиё Республикалари ва Қозоғистон ҳудудларида жойлашган ўзбек тилида ўқитиладиган мактабларнинг битирувчи синфларига битириш имтиҳонлари материаллари билан таъминлаш қуйидаги вилоят халқ таълими бошқармаларига юклатилсин.

Андижон — Қирғизистонга,

Тошкент — Қозоғистон Республикасига,

Самарқанд — Тожикистон Республикасига,

Хоразм — Туркманистон Республикасига.

14. Тожик, қозоқ, туркман ва қирғиз тилларида ўқитиладиган мактабларда битириш ва синфдан-синфга кўчириш имтиҳонлари мустақил республикалар халқ таълими вазирликларининг буйруқлари ва тузилган шартномалари асосида ўтказилсин.

15. Республика ўқув методика марказига (ўртоқ Ж. Икромовга).

15. 1. 1993 йил 1 мартгача битирувчи синфлар учун Тест топшириқлари, алгебра ва анализ асослари бўйича топшириқлар тайёрланиб жойларга етказилсин.

15. 2. Умумтаълим мактабларида, ҳунар-техника билим юртларида синфдан-синфга кўчириш ва битириш имтиҳонларини ўтказиш ҳамда 9 — 11-(12)-синфларда диктант ва баённи баҳолаш мезони тўғрисидаги методик қўлланма тайёрланиб, Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлигига, барча вилоят халқ таълими бошқармаларига ва Тошкент шаҳар халқ таълими Бош бошқармасига 1993 йил 1 мартгача етказилсин.

16. Ушбу буйруқнинг қабул қилиниши муносабати билан 1992 йил 16 январдаги 15-сонли буйруқ ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин.

— Имтиҳонлар Ўзбекистон Республикасининг умумий таълим мактаби тўғрисидаги Низоми асосида ўтказилсин.

17. Ушбу буйруқнинг бажарилишини назорат қилиш умумий ўрта таълим Бош бошқармаси (ўртоқ М. Й. Қосимов), ҳунар-техника таълими Бош бошқармаси (ўртоқ В. А. Шарипов) ва Республика ўқув методика маркази (ўртоқ Ж. И. Икромов)га юклатилсин.

БАҲОР ШОДИЁНАСИ

Наврўзнинг пайдо бўлиш тарихи кишилик жамиятининг тараққиёти билан боғлиқдир. Наврўз қадимдан Шарқ мамлакатлари, Ўрта Осиё халқлари томонидан янги йил, янги кун байрами сифатида нишонланиб келинган.

Наврўз асосан табиат билан инсон ўртасидаги муносабат асосида ташкил бўлган ва кейинчалик байрам тусига кирган удумдир. Асрлар ўтиши билан бу урф-одатлар мамлакатлар, халқлар ўртасидаги сиёсий, маданий, иқтисодий алоқаларнинг ривожланиши туфайли Наврўз кенг томир отa бошлади ва кўп мамлакатларда доимий анъанага айланди.

Шарқ манбаларига мурожаат қиладиган бўлсак, Наврўзнинг жуда қадимийлигини тасдиқловчи талай ривоятлар мавжудлигини кўрамиз. Баъзи маълумотларга кўра Наврўз эронликларда Аҳмонийлар давридан бошлаб (милоддан аввалги 558—330 йй) байрам тусига кирган.

Наврўз буюк аллома, бобокалон шоиримиз Алишер Навоий назмидан ҳам кенг ўрин олган. А. Навоий ўзининг «Хазоин-ул-маони» асарида Наврўзнинг байрам қилинишини шу куни тун билан куннинг тенг келиши билан илмий боғлаб, уни қуйидаги мисралар орқали ифодалайди:

Васли аро кўрдум, тенг эмиш бўйню — сочи,
Тун-кун тенг экан зоҳир ўлур бўлди Наврўз.

Наврўз ҳақида аниқ маълумот ва илмий хулосаларни буюк аллома Абу Райҳон Беруний ўзининг «Қонуни Маъсудий» ва «Мунажжимлик санъатидан бошланғич тушунчалар» деб номланувчи асарида ва Умар Хайём ўзининг «Наврўзнома» рисоласида ёзиб қолдиришган. Абу Райҳон Беруний Наврўз тарихи ҳақида жумладан шундай деб ёзади: «Эрон олимларининг баъзиси у кунни «Наврўз» деб аташининг сабаби шуки, у ерда Жамшид подшо бўлгач у маъжусийлар динини янгилади ва ана шу кун «Наврўз» — «Янги кун» деб атала бошлади», Лекин бу байрам Жамшид подшолигидан илгари ҳам нишонланганлиги маълум.

Хуллас, Наврўз ҳар бир жойда баҳор келганда, бироқ ҳар хил вақтда кутиб олинган. Наврўзнинг асл моҳияти — нав — янги, рўз — кун, яъни янги кун деган маънони билдиради. Наврўз байрами Эрондан то Туркистонгача, Кавказ ва Қозоғистондан Ҳиндистонгача кенг нишонланган. Абу Райҳон Беруний асарларида Наврўз Ўрта Осиё халқларининг ҳам қадимий анъанаси эканлиги исботланган. У бу ҳақида «Қадимги халқлардан қолган ёдгорликлар» китобининг «Сўғдийлар ва Хоразмликлар ойларидаги ҳайитлар» бобида таърифлаб берган. Абу Райҳон Беруний маълумотларига кўра дастлаб эронликлар ҳам, Ўрта осиёликлар ҳам йил ҳисобини бир хилда, яъни қуёш календари асосида олиб борганлар ва янги йилнинг киришини бир вақтда кутиб олганлар.

Ўрта осиёлик олим Абу-Бакр Муҳаммад ибн Жафар Наршахийнинг «Бухоро тарихи» асарида ёзилишича, Варахшада халқ йилнинг охирида 20 кун бозор ишлари билан машғул бўлиб, 21 куни эса «Наврўз»ни — янги йилни кутиб олишган ва бу «деҳқонлар наврўзи» деб аталган. Бухоро деҳқонлари йил ҳисобини шу кундан бошлаб ҳисоблаганлар. Юқоридаги фикрлардан кўриниб турибдики, Наврўз календарь удумлари жумласига кириб, «йилнинг боши», «Янги йил» тушунчалари билан тун ва куннинг тенглигига тўғри келар экан. Демак, юқоридаги фикрлардан хулоса қиладиган бўлсак, Наврўзнинг диний маросимларга ҳеч қандай алоқаси йўқ экан.

Буюк аллома Бобурнинг ижодий фаолиятига назар ташлайдиган бўлсак, Наврўз у даврда энг оммавий байрамлардан бири сифатида нишонланган. Агар Наврўз пайтида урушлар кетаётган бўлса жанглар маълум муддатга тўхтатилган, қон тўкилмаган, сайл, ов уюштирилган, ҳар хил мусобақалар, от ўйинлари, камондан найза отиш, чавандозлик, қўшиқлар, шеърхонликлар уюштирилган. Наврўз пайтида давлатнинг сиёсий ишлари билан шуғулланилмаган, музокаралар олиб бориш тўхтатилган.

Ўрта Осиё халқлари Наврўзни эски янги йил байрами сифатида, янги кун, бобо деҳқоннинг янги ғайрат, кучқудрат, яхши ният билан ерга дастлабки уруғ қадаш куни сифатида нишонлаб келганлар.

Наврўз — дўстлик, ҳамжиҳатлик, олийҳимматлик, биродарлик, байналмилал халқлар ўртасидаги меҳр-оқибатни улуғловчи, тараннум этувчи қадимий байрамдир. Наврўз шарофати билан ўлкамизнинг қишлоқларида дала ишлари жонлантирилади, халқ сайллари уюштирилади, ёшларнинг тортишувлари, айтишувлари, тарафма-тараф бўлиб аския, пайровлар бир-бирига уланиб кетади.

Она табиат қўйнига лола сайллари уюштирилади. Наврўз сайлларидан фойдаланган ёш қалблар бир-бирларига кўнгил изҳорини баён қиладилар... Шу куни ёшу қари ўзгача бир кайфиятда уйғонадилар. Шу куни она замин ҳам гўё қайта туғилгандек, ўзгача либосга бурkангандек бўлади. Шу куни ҳамманинг лабида кулгу, юзларидан нур ёғилади. Қиз-жувонларимиз саккиз тепки Марғилон хонатласларида, норғул йигитларимиз Наманганнинг Чуст дўпписию атлас қийиқчасини боғлаб гулгун очиладилар. Тонг саҳардан бошлаб кўча-кўйларда баҳорнинг дастлабки тансиқ таоми — сумалак, ҳалим пиширилади. Уларнинг ёқимли ҳиди димоқларни қитиқлаб, иштаҳа очади. Кўкатлардан танга ҳузур, жонга роҳат бағишловчи «дармондорилар» тайёрланиб, барчага баробар улашилади.

Наврўз жумҳуриятимизда таваллуд кўраётган ҳар бир миллатнинг диний эътиқодларидан қатъи назар биргаликда нишонланадиган байрамдир. Ҳиндистон, Миср, Марокаш, Яман, Ливия, Қувайт, Араб мамлакатлари, Ўрта Осиё халқлари — жумҳуриятимизда яшаётган барча миллатлар бу байрамни ўзбек халқи билан ҳамкорликда, ҳамжиҳатликда нишонлайдилар.

Наврўз — баҳорнинг биринчи куни, янги йилнинг туғилиши, деҳқоннинг дастурхонига қут-барака киритувчи, дўстликни улуғловчи халқ шодиёнасидир.

Анора АБДИЕВА,
Тошкент давлат дорилфунуни катта ўқитувчиси.

НЕЪМАТЛАР КЎП БЎЛҒАЙ

Наврўз — ҳар йили илк баҳорда нишонланиб, минг йиллардан бери ўз нашидаси билан кишилар қалбидан жой олган, халқ севган шодиёнадир. Бу байрамнинг суғорма деҳқончиликка боғлиқлиги бор. Суғорма деҳқончилик эрамиздан аввалги 3 минг йилликдан бошланади. Биз бу тўғрисидаги маълумотларни зардуштийларнинг муқаддас китоби — «Авесто»дан оламиз.

Ўрта Осиёда суғориладиган ерлар хусусий мулк бўлмай, балки жамоага тегишли, жамоа биргаликда меҳнат қилган. Шу сабабли суғориш иншоотлари қишлоқ оқсоқоли бошчилигида жамоа томонидан биргаликда ҳашар орқали тозаланиб турилган. Деҳқоннинг илк марта далага чиқиши «Янги кун» — «Наврўз» деб аталган. Бу байрам меҳнатни улуғлашга, меҳнатни севишга, меҳнатдан лаззатланишга, ҳаёт шу меҳнат орқасидан ширин эканлигини одамларга тушунтиришда катта аҳамият касб этган.

Наврўз байрами ҳамма жойда маҳаллий урф-одатларга кўра ўтказилади. Ислом дини ўлкамизга келмасдан олдин ҳам бу байрам нишонланган. Тошкентнинг шундоқ яқинида туркий халқларнинг қадимий ватанларидан бири бўлмиш Турбат деган қишлоқ бор. Араб лашкарбошиси Қутайба келмасдан аввал бу қишлоқ Тур Работ (яъни Турк карвон саройи) деб, кейинчалик Туркент (Турклар шаҳри) деб, сўнгра Ҳузиён, Яғмо деб номланган. Буюк бобомиз Амир Темур Аҳмад Яссавийнинг укаси Иброҳим ато, Исмоил ато ва Исҳоқ атолар қабри устига мақбара (турбат) солдирганларидан кейин эса аввалги Турработ ўзгариб, Турбат бўлиб кетган.

Турбат аҳолиси ҳар йили Наврўз куни одамлар Тешиктошга йиғилиб байрам қилишган. Бутун қишлоққа етадиган катта қозонларда сумалак, ҳалим ва бошқа наврўз таомлари пиширилган. Ўйин-кулги авжига чиққан. Қишлоқнинг балоғат ёшига етган ҳар бир аёл-эркаги Тешиктошдан ўтиб, ўзининг гуноҳкор ёки гуноҳсизлигини исботлаган. Агар Тешиктошдан ўтаётган одамни тош қисиб қолса, ўша одам гуноҳкор ҳисобланиб қишлоқдан бадарға қилинган. Шу сабабдан бўлса керак, бир йил мобайнида гуноҳ қилган одам тош қисиб қолишидан қўрқиб Наврўзни ҳам кутмай қишлоқдан бош олиб кетган. Одамлар тошнинг сеҳрлилигига ишонишган.

Тешиктошнинг ва Наврўз байрамининг одамларни инсонийлик руҳида тарбиялашда аҳамияти катта бўлган. Яқин-яқинларгача ҳам қишлоқ аёллари Наврўз айёмида, 1 Май байрамларида Тешиктошга бориб зиёрат қилиб келишарди. Бу — Турбатнинг қадимийлигини, турклар диёри эканлигини билдирса, афсусланарли жойи шуки, кейинги пайтларда бу удум (турмуш ташвишлари билан бўлса керак) эсдан чиқиб бормоқда. Биз ота-боболаримиз яратиб кетган удумларни унутишимизга йўл қўймаслигимиз керак.

Ота-боболаримиз табиат ҳодисаларининг аҳволини кузатиб, Наврўз кирган йил ва кунларни ўрганиб, шу йил бўладиган воқеаларни ёзиб қолдирганлар. Шуларни ҳозирги кунда ҳам ишлатса бўлади.

Масалан, бу йил Товуқ йили, Наврўз эса дуйшанба куни киради. «Наврўзнома»да бу йил яхши бўлиши тўғрисида маълумотлар берилган. «Экинлар ҳаммаси яхши бўлиб, ҳалойиқлар орасида меҳр-шафқат кўп бўлгай... Подшолар ўрталарида сулҳ-салоҳ (ярашув) ва адолат кўп бўлгай... Савдогарлар ҳоли кўп яхши бўлгай» деган гапларни ўқиймиз.

Халқимизда йилни қандай бошласак, то охиригача шундай кайфият билан юрамиз, деган гап бор. Биз Наврўзи оламни яхши кайфият билан бошлаб, йил давомида шу кайфият билан юрмоғимиз керак.

Ҳа, бугунги кунда мустақил Ўзбекистон фарзанди бўлганимиздан фахрланиб, шу юртга муносиб фарзанд бўлиш учун ҳаракат қилмоғимиз лозим. Бунга имконият ҳам, вақт ҳам етарли.

Шарофиддин Бакир ўғли ТЎЛАГАНОВ.

Ўзингга шукр раббим, ўзингга шукр,
Оламни кўр, — деб берган кўзингга шукр,
Одам бўл деб яратдинг, одам қилиб сен,
Назар қилиб берган нон — тузингга шукр.

КОМИЛ ИНСОН

(Боши 2-бетда).

— Муомала — ахлоқ кўрки саналади. Ҳар бир кишининг дунёқарашга эгалиги, билимдонлиги унинг муомаласида маълум бўлади. Муомала — инсонлар ўртасидаги ўзаро алоқа воситаси. Муомалада асосий восита тилдир. Тил эса, ахлоқ қуроли. Сўзга чечанлик, сергаплик ҳеч қачон кишига обрў келтирмаган. Маҳмадоналик — инсонни доимо обрўсизлантиради.

Кошифий муомала маданияти, ўз дарди, камгаплиги тўғрисида ҳам ибратли фикрларни баён қилган. «Ахлоқи Муҳсиний»да шундай фикрлар бор: «Ҳар забон тиғи ҳақ гузорликда ноқилдир, анга тез-тез тиғ забони бирлан сазо бермак керак». «Ҳақ вақтини сўзлар айтур, яхши сўздин бўлакни айтмангизлар ва кўп сўзламак кўнгилни қаро қилур, хор айлар».

Қадриятлар тарихида муомала маданияти билан боғлиқ бўлган сиёсат маданияти ҳам мавжуд. Бу давлатни, жамиятни, унинг қатламларини бошқариш билан боғлиқ бўлган масалалардир. У «Ахлоқи Муҳсиний», «Китоби ҳотамнома», «Анвори Суҳайли» асарларида жамият давлатни, лашкарларни, кишиларни бошқариш ҳақидаги таълимотни олға суради. Тўғрироғи, давлатни оқилона бошқариш ҳақида жуда ибратли фикрларни ўртага ташлаган. Унинг «Ахлоқи Муҳсиний» асарида «Сиёсат» боби мавжуд. Сиёсат соҳасида: жазо беришда шиддат кўрсатиш, дўқ-пўписа қилиш, ҳукмронлик қилиш, ҳукмдорнинг ўз қўли остидагиларни жазолаш ва қўрқитиш йўллари билан бўйсундириб, интизом сақлаши мамлакатни забт қилмоқ ва ҳар кимни ўзига муносиб ўринга ўлтиргизмоқ эрур ва сиёсат икки қисмдир. Ўз нафсига сиёсат қилмоқдир. Яна бири ғайрига, «ўзгага» дея сиёсатни кенг маънода тушуниб унга катта баҳо берганлигини кўрамиз. Унинг сиёсат ҳақидаги фикрлари ҳозирги замонда мамлакатни бошқариш ва иш юритишда ҳам қўл келмоқда.

— Сиз Навоий даври олоб ахлоқи ва даврнинг фалсафий қарашларига доир таълимоти билан яхши танишсиз. Алломаларнинг давлат ва жамият ҳақидаги фалсафий қарашлари хусусида ҳам фикрларингиз бордир?

— Алишер Навоий ва Кошифий яшаган даврнинг ўзига хос ижтимоий-сиёсий ва фалсафий қарашлари бор, албатта.

Кошифий кишилар ўртасидаги муносабатларни тўрт гуруҳга бўлган.

Биринчи гуруҳ. «Аввал, аҳли сарой, чунончи, Умаро ва лашкарким, улар ўтга ўхшашдир», дейди. Бу тоифага кирувчилар зарар билан зиённинг фарқига бормайдилар. Уларга буйруқ бўлса бас, ўз вазифасини бажарадилар. Бу қилич тутган лашкарларни мутафаккир ўтга, оловга ўхшатади, чунки олов ҳўл-қуруқни баравар ёндиради. Демак, ҳарбийлар, лашкарлар жамиятда зўрликни, зўравонликни сўзсиз амалга ошириш қуролларидир.

«Иккинчи аҳли қалам, чунончи, китобдорлар ва вазирларким улар ҳаво янглиғ турурлар». Бу ўринда Кошифий демоқчики, подшо саройидаги вазирлар, иш юритувчилар, муҳрдорлар, барча аъёнлар ҳукмдор мақсади ва нафсига бўйсундирилган. Ҳаво сингари енгил ва эътиборсиз. Улар маълум бир ғояни подшога етказа олмайдиган кишилардир. Улар подшонинг ҳар бир гапини маъқуллаб, воқеа-ҳодисаларни мустақил идрок этмайдилар. Гап қайтарганлари эса подшонинг ғазабига учрайдилар.

Учинчи «Аҳли муомаладир, чунончи, савдогарлар ва ҳирфагорларким, улар сув масаллиқ турурлар», бу ўринда мутафаккир савдогар ва ҳунармандлар кишиларга сув каби кераклиги, сувсиз ҳаёт бўлмаганидек, ҳунарманд ва савдогарларсиз ҳаёт кечириш анча мушкул демоқчи.

«Тўртинчи аҳли зироат деҳқонларким, улар туфроқ сифатлик турарлар». Яъни тупроқ билан тиллашиб нознеъмат яратувчи кишилар халққа фойдали кишилар демоқчи бўладур.

— Ҳар бир даврнинг ўз ахлоқий қарашлари бор. Шу хусусда сизнинг фикрларингиз қандай?

— Туркистон ахлоқи тарихида инсон ҳаёти учун дастуриламал қўлланма вазифасини бажарган пандномалар, халқ китоблари мавжуд. Кайковуснинг «Қобуснома», Саъдийнинг «Гулистон», «Бўстон», «Темир тузуклари», «Шоҳ Машраб», Абдураҳмон Жомийнинг «Баҳористон», Алишер Навоийнинг «Маҳбуб ул-қулуб», Жалолиддин Девонийнинг «Ахлоқи Жалолий», Кошифийнинг «Ахлоқи Муҳсиний», Камолиддин Биноийнинг «Феҳруз Баҳром» каби асарлари халқ ўртасида жуда машҳур бўлган. Бу асарлар халқнинг дунёқарашини, онгини шакллантиришда, ахлоқий жиҳатдан тарбиялашда ижобий роль ўйнайди. Форобий, ибн Сино, Низомий, Насриддин Тусий каби мутафаккирлар тафаккур тараққиётига ўз асарлари билан катта ҳисса қўшганлар.

Аниқ манбаларда ахлоқ қоидалари инсоний фазилатлар сифатида талқин қилинади. Шулардан бири сабр, яъни тоқатлилик, қаноатдир. Сабрнинг маъноси ҳақ таолодан келган балода тоқат қилмоқ ва анча ўзни тўхтатмоқ бўлур, Сабр — бағоят хўбу марғуб сифатдир». Бу билан Кошифий инсон ҳар бир нарсага тоқатли, чидамли бўлса у охир оқибатда шодликка эришади дейди.

Ахлоқ-одобга доир ҳадисларда инсон учун энг зарур бўлган аҳлоқий фазилатлардан бири ҳаёдир. «Ҳаё — имондандир», ҳаё ҳар бир нарсага зийнат бахш этади.

Алишер Навоий «Камолга етган одамлар — ҳаёлий, камол топмаганлар — нуқсонли ва ҳаёсиз, — деб ҳаёга юқори баҳо беради. Ҳаёсиз инсон — имонсиздир. Имонсиз эса инсон эмасдир». Алишер Навоий бу фикрлари орқали имонни жамиятни ахлоқий соғломлаштириш калити, дейди.

Шу ўринда улуғ адиб Абдулла Қаҳҳорнинг уят ҳақидаги пурҳикмат фикрлари ёдимга тушди: «Уят энг шафқатсиз қонундан кучлироқ, қудратлироқ. Қонун фақат кўзи тушганда, шубҳа пайдо қилгандагина жиноятчининг қўлини ушлайди, йўлини тўсади. Уят эса ҳамиша одобсиз, ахлоқсиз, жиноятчининг теппасида туриб, ножўя ишга қўл кўтаргани қўймайди. Ҳар қандай қонунга чап бериш мумкин, лекин уятга чап бериб бўлмайди, чунки қонун одамдан ташқарида, уят эса одамнинг кўксида бўлади».

Ахлоқ-одобга доир яна бир қанча тушунчалар мавжуд. Булар инсон, жами мамлакатни бошқаришга доир оддий фуқаролардан тортиб токи ҳокимият тепасидаги энг олий зотларга қаратилган покизалик, собитқадамлик, афв, сахийлик, саховат, тавозе, такаббурлик, ростгўйлик, шижоат, хушёрлик, фаросат, нотиқлик санъати сингари фазилатлардан иборатдир.

Оддий фуқародан подшоҳу ҳокимгача мана шу каби фазилатларни яхши билган ва унга амал қилган кишиларни комил инсонлар дейиш мумкин.

— Равшанбек, мулоқотда давр, жамият, мамлакат, одамлар ҳақида, одоб ва ахлоқ хусусида ҳамда бугунги кунда уларнинг тутган ўрни хусусида анча дадил фикрларни айтдингиз. Қани энди бошқа олимлар ҳам сиз каби фикр юритсалар, ўтмиш дурдоналарини халқимизга айтсалар, ундан бугунги ёшлар маънавий озиқ олсалар...

Мазмунли суҳбат учун, ташаккур.

Ашур Али АҲМАД ўғли.

ОҚ НИЯТЛАР

Наврўз байрами тўғрисида эл-улус оғзида қолган ривоят ва эртаклар кўп. Шулардан бири ер юзини сув босганда Қозиқурт тоғининг бошида қолган Нух пайғамбарнинг кемаси ҳақидаги ривоятдир. Иккинчи бир ривоятда эса кеманинг Кавказдаги Арарат тоғида қолиб кетганлиги ҳикоя қилинади.

Унда айтилишича, кемадаги тирик қолганларнинг биридан ажам юрти тарқалганмиш. Шундан буён биринчи ҳамал йил боши аталган. Бу сана ҳисоби билан мартнинг, бизнингча, наврўзнинг тўққизинчи юлдузига тўғри келади. Шундан бўлса керак, наврўз куни йил боши ҳисобланиб келинган. Йил бошини олдин ҳайвонлар кўрганмиш. Уларнинг ҳар бири натижада маълум тартиб билан йил номларига эга бўлган.

Йилни шундай ҳайвонлар номи билан аташ бошқа халқлар расмрусимида ҳам бор. Масалан, Эрон, Афғонистон, Вьетнам, Япония, Хитой мамлакатларида ҳам Янги йил баҳорда нишонланади. Албатта, ҳар бир халқнинг ўз расмрусими бўлади. Масалан, вьетнамликлар Янги йил куни бир-бирига «Хоа-дао» ёғочини совға қилишади. Қозоқлар Наврўз байрами куни кигиз уйнинг ўртасидаги қозонда гўжа қайнатадилар-да, тўпланишган одамларга улашишади. Шундан кейин «Сут кўп, кўмир оз» дейишиб, ўтовни чўмич билан гир айланиб уриб чиқишади. Маъноси: янги йилда ўт мўл бўлсин, сув чучук, баҳор ёмғирли бўлиб, эл-юрт баракага бурkансин, деган эзгу тилакдир.

Наврўз ота-боболаримиз удумига хос байрам бўлиб, шу куни бир-биримиз билан, тан-жонинг соғми, мол-жонинг омонми деб, ҳол-аҳвол сўрашамиз. Яъни, мол омон бўлса, жон ҳам омон бўлади. Бундай тилаклар эл-юртни қирғин-баротдан, офатдан сақлаш учун айтилган.

Халқ айтса тўғри айтади, деган яхши сўз бор. Шунга амал қилсак, бу йил ўйчан ва кўнгли очиқ Хўроз (бизларча товуқ) йили барчамизга бахт-саодат, истиқбол олиб келади. Яъни бу йил ёғинсочин кўп ёғиб, даламиз, боғ-роғларимиз, водийларимиз яшил либосга бурканиб, мўл-кўл ширин-шакар мева ва сабзавот маҳсулотлари, тоғ пахта хирмонлари бўлишига ишончимиз комил.

Бизнинг халқимиз Янги йилнинг дастлабки куни қизиқарли ва мароқли ўтса, шу тўй-томоша, хотиржамлик, тинчлик йил бўйи давом этади, деб қабул қилган. Шунинг учун ҳам Янги йилни яхши қарши олишга айрича эътибор берилади. Немис халқининг буюк шоири Фридрих Шиллернинг «Эски йилнинг сўнгги кечаси ўта мазмунли ўтса, Янги йил шу қадар қизиқарли бўлади» дейишида олий ҳикмат бор.

Биз янги йил — Наврўз куни ота-боболаримизнинг меҳрибонлиги ва меҳмондўстлиги, қадимий қон-қардошлик, биродарлик каби анъаналарини ардоқлаб, уни ёшларимиз онгига сингдирайлик. Хуллас, Наврўзнинг оқ ниятлари ҳаммамизга ҳамроҳ бўлсин!

Қ. ТУЛЕБОЕВ.

МАКТАБГАЧА ТАРБИЯ МУАССАСАЛАРИДА

ГЎДАК КУЛГУСИДАЙ ХУШСОЗДИР «НАВРЎЗ»

(ЛАВҲА)

Собир Раҳимов туманидаги 522-боғчанинг ҳар кунгидан ҳам таровати соз. Боғчанинг файзли, шукуҳли боғида қутлуғ байрам шодиёнаси ҳукм суради.

...Карнай-сурнай садолари ҳовлини тутиб кетди. Куйга қўшиқ уланди, қўшиққа рақс. Тантана бошланди. Тарбиячи қиз булбулдек сайрамоқда. Меҳмон бўлиб келишган ота-оналар, боғчанинг собиқ тарбиячилари ва бошқалар кимхоб кўрпачалардан жой олишган. Оппоқ дастурхонлар нознеъматлар билан тўлдирилган Буларга боқиб дилни шукроналик ҳисси қамрайди. Дошқозонларда виқирлаб қайнаётган шўрва, дамлаб қўйилган паловтўра, онахонлар сузаётган сумалагу сомса ва кўк мантиларга боқиш янада кўнгилли, завқли.

— Сумалак она—момодан мерос. Уни еган минг дарддан фориғ бўлади, — дерди онажоним.

Сумалакни мириқиб ялаётган болажонларга боқиб суюнаман. Ахир, суюнмай бўладими. Минг йиллик шажараларимиз урф-одатлари, миллий таомларимиздан баҳраманд бўлиб турибмиз. Яқиндагина эмасми, Наврўзни байрам қилиш тугул ўйлашдан ҳам чўчиган лаҳзаларимиз. Шукрким ўзлигимизни, қадриятимизни англадик. Ҳечдан кўра кеч бўлса-да, кўзларимиз очилди. Ҳақиқат нуридан чўғ олди. Шуларни ўйларканман, кўнгли дастурхондек очиқ элнинг фарзанди эканлигимдан фахрланаман.

— Байрам дастурхонини обдон ясатибсиз-у, — сўрадим боғча мудираси Мавжуда Ғиёсовадан.

— Наврўз биз ўзбекларнинг энг муқаддас байрамимиз, ахир. Шундай улуғ айёмда дастурхонларимиз қуруқ бўлиши яхши эмас. Халқимизда яхши бир гап бор: «Меҳмон келар эшикдан, ризқи кирар тешикдан» деган. Шу доно сўзлар замирида теран маъно бор. Хурсанд бўлиб айтиш мумкин, бой бўлгур ота-оналарнинг ўзлари аслида бу тўйнинг баковуллари. Биров у олиб келди, биров бу. Хуллас, боғча жамоасига «Наврўз»ни нишонлашда катта ёрдам кўрсатишди. Сумалакни ҳам баҳамжиҳат қилдик, — дейди мамнуният билан мудира.

Унга боқиб, мўъжазгина, ёқимтой бу аёл қиёфасида ўзбек аёлининг ёрқин ва мукаммал тимсолини кўраман.

Дилни ўртаб «Дилхирож» янграйди. Беқасам тўн, дўппи кийган «тойчоқлар» депсиниб рақсга тушдилар. Капалакдек гўзал қизчалар ижро этган ҳиндча, арабча рақслар ҳам барчанинг таҳсинига сазовор бўлди. Қўшиқ айтган кичкинтойларнинг маҳоратини кўриб, бу ерда келгусида умидли «санъат ғунчалари» ҳам борлигининг шоҳиди бўлдик.

Айниқса, «Буюк ипак йўли» томошаси жуда манзур бўлди.

Қиссадан ҳисса шулки, жажжи артистлар ижро этган «Буюк ипак йўли» томошаси ўзбек меҳмондўстлигини кўрган киши қутли бўлиб ҳимматига ҳиммат, саховатига яраша саховат қилади, — деган фикрни кўрсатиб берди.

«Наврўз» тантаналарининг гувоҳи бўлиб турган вақтимизда яқиндагина туркиялик меҳмон билан келиб кетганим эсимга тушди. Ўшанда мен бу боғча фаолияти, тарбиявий ишлари тўғрисида ҳикоя қилишни кўнглимга тугиб қўйгандим. Аммо ҳозир мавзу «Наврўз» ҳақида бўлганлиги учун ниятимни бир оз кейинроқ амалга оширишга қарор қилдим.

...Байрам шодиёнаси давом этарди. Оҳулар мисол қувнаб, болалик дамларини бошдан кечираётган, «шалоладек» завқ-шавқ билан «Наврўз»ни байрам қилаётган болажонларнинг маъсум ва шодмон чеҳраларига боқиб кўнглим тоғдек ўсади. Инсоният боладикдан бошланади. Фарзандларимиз кулгисини асраш, уларнинг мурғак бахтли болалигини таъмин этиш эса биз катталарнинг бурчимиздир.

Элимизда Наврўз уфори. Наврўз сеҳри ҳар дилга ошно, куй бор, ҳавас бор... Гўдагимиз кулгуси ҳам «Наврўз» сингари хушсоз, дилрабо.

Зеро, бунинг замирида истиқбол бор, бахт бор...

Шарофат ИСКАНДАР қизи.

ДИЛРАБО КАЛОМ БОРДИР

Майин-майин эпкин эсди,
тоғ тўшидан сирғаниб,
Майсаларнинг дудоғидан
ўпич олди заррин нур.
Бойчечаклар қўшиқ айтди,
ҳар ён ёниб, ирғаниб,
Осмон қўйни ферузадек,
камалак нур товланур,
Ҳар қатим нур бағрида,
Наврўздан салом бордур,
Баҳорий кайфияту
покланиш калом бордир.
Новдаларда ниш уриб,
ғунчалар тугун очар,
Ялпизлар юзин ювар,
ариқларга тўш тутиб.
Чўққиларга булутлар,
сим-сим қилиб дур сочар,
Бўғотларда мусича
жуфтини турар кутиб,
Қушларнинг сайрашида,
Наврўздан салом бордир.
Баҳорий кайфияту,
дилрабо калом бордир.
Сумалаклар сузилар,
коса-коса бўлиниб,
Сурнайлар навосидан,
диллар ёниб кетади,
Хасипу ҳалимлар ҳам,
қат-қат қилиб тилиниб,
Улоқ олган чавандоз,
полвонларга етади.
Меҳр-жон риштасида,
Наврўздан салом бордир,
Янгиланиш, яшариш,
хуморий калом бордир.
Далаларда тароват,
халқнинг сайли авжида,
Эртанинг умидини,
баҳам кўрар тирик жон.
Минг йиллик тарих ўзинг,
ардоқли йил бошимиз,
Хушнуд қилдинг дилларни,
ҳой, ўргулай, Наврўзжон.
Табиатнинг сеҳрида,
Наврўздан салом бордир,
Аждодлар руҳин қучган,
армоний калом бордир.
Шоду хуррам барчанинг,
тилида шукроналик,
Оллоҳнинг рағбатидан,
кўзларда севинч ёши,
Мулки-борлиқ кўз-кўзлар,
ям-яшил либосини,
Наврўзнинг шарофати,
барча жойда йил оши.
Илоҳий қудрат билан,
Наврўздан салом келди,
Қалбларни муҳр этиб,
жонажон калом келди.
Танти халқим муборак,
шарқона удумларинг,
Пешонангга ёзиғлиқ,
бахти-иқбол ёр бўлсин,
Завол кўрмай яшагин,
иймон билан йўғрилиб,
Йиллар ўтсин майлига,
айёмларинг ёр бўлсин,
Карнайлар авж пардада,
Наврўздан салом келди,
Меҳр ёниб, ҳақ ёниб,
ҳаққоний калом келди.

Ҳусанжон АМИН.

Қошу кўзи попукдек бу ким бўлди,
Кўзларида ўйнар кулгу, ким бўлди,
Бежиз эмас боқиши, ўт ёқиши,
Ким бўлди, деб сўрсам, баҳор жим бўлди...

МАКТАБДАН ТАШҚАРИ МУАССАСАЛАРДА

ФАОЛЛАРГА СОВҒА УЛАШИЛДИ

Республика ўқувчилар техник ижодиёти Марказида бу йилги Наврўз байрами кўтаринки руҳда ўтказилди. Станциямиз ҳовлисида катта дошқозонлар осилди. Тўгарак қатнашчилари билан биргаликда сумалак тайёрланди. Шу куни болалар ўзларининг қизиқарли шеърлари ва қўшиқлари билан ҳаммани хушнуд қилдилар.

Ракетамодел тўгараги қатнашчилари ўзлари тайёрлаган ракеталарини учириб, синовдан ўтказдилар. Ўқувчилар техник ижодиёти маркази ходимлари томонидан байрамга бағишлаб «Ассалом Наврўз» деб номланган катта байрам томошаси намойиш этилди. Байрам дастурхонига турли миллат вакилларига мансуб бўлган станция ходимлари, маҳалла оқсоқоллари, уруш қатнашчилари ва санъаткорлар таклиф қилиниб, улар билан учрашув ташкил этилди. Наврўз байрами арафасида миллий қадриятларимиз, урф-одатларимизни тиклаш борасида турли миллат вакилларига мансуб бўлган қизлар ўртасида «Балли қизлар» кўрик-танлови ўтказилди. Бу танловда Раъно Тўраева, Нигора Толипова, Орзигул Исмонлова, Матлуба Толипова фаол қатнашиб, халқ қўшиқлари, лапарлар, урф-одатлар, маросимлардан ижро этишди. Касаба уюшмаси томонидан фаолларга эсдалик совғалари тақдим этилди.

Д. ТУРСУНОВ.

ҚУТЛАЙМИЗ!

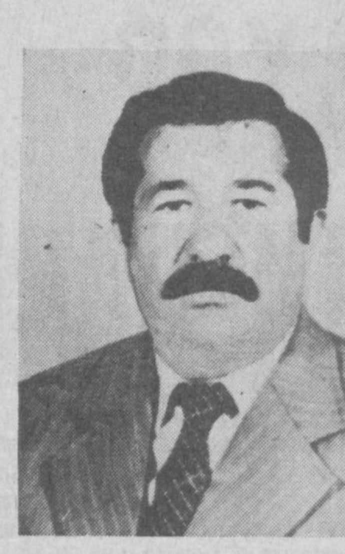

Ҳурматли Акбарали ТОШМАТОВ!

Сизни муборак 55 ёшингиз ҳамда Наврўз айёми билан чин кўнгилдан қутлаймиз. Ўз ҳаётингизнинг қарийб 38 йилини ёш авлодни жисмонан тарбиялашдек машаққатли меҳнатга сарф этдингиз. Сиздан сабоқ олган ўқувчилар ҳамиша номингизни ҳурмат билан тилга олишади.

Эндиликда Сизни нафақат Ўрта Чирчиқда, балки бутун Тошкент вилоятида илғор педагог сифатида яхши билишади.

Бугунги айёмингиз билан яна бир бор Сизни қутлаб

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ ЎҚИТУВЧИЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ ИНСТИТУТИ ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ МЕТОДИКА КАБИНЕТИ ЖАМОАСИ ҲАМДА ФАРЗАНДЛАРИНГИЗ.

ҚУТЛАЙМИЗ!

Ҳурматли Қумри опа НУРМАТОВА!

Қўлингизда таълим олиб, ҳозирда жумҳуриятимиз истиқлоли йўлида хизмат қилаётган шогирдларингиз муборак 60 ёшингиз ҳамда Наврўз байрами билан чин кўнгилдан табриклайди.

Узоқ йиллар педагогика соҳасида меҳнат қилиб, ўз йўлини топиб олган ҳам мураббий, ҳам мунис ва муҳтарам онасиз. Тошкент туманидаги 22-мактабда директорлик қилган даврда ҳам тадбиркорлигингизни намоён этганлигингизни яхши биламиз.

Ўттиз йилдирки, тумандаги 2-мактабда тил ва адабиётдан ёшларга сабоқ бераяпсиз.

Улуғ айём кунларида Сизга саломатлик тилаб қоламиз.

Шогирдларингиз номидан М. МИРҲАЙДАРОВА.

УЛУҒ АДИБГА БАҒИШЛАНДИ

Ўзбек насрини юксакликка кўтарган Абдулла Қодирий таваллудининг 100 йиллиги олдидан пойтахтимизнинг Юнусобод туманидаги 122-мактабда адабий-мусиқали анжуман ўтказилди.

Анжуманда ёзувчининг кенжа ўғли Маъсуд Абдуллаев, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, профессор Собир Мирвалиев, адабиётшунос Баҳодир Валиев, ёш шоир Темур Қурбоновлар иштирок этиб, адиб ҳаёти ва ижодига оид янги, қизиқарли маълумотлар билан ўртоқлашдилар, ёзувчига бағишлаб ёзилган янги шеърларидан ўқиб бердилар.

Адабий анжуманни бошқарган мактаб директори Мухтабар Хўжаева мактабга ташриф буюрган ижодкорларга самимий миннатдорчилик билдирди.

Қизғин баҳс, савол-жавоблар билан ўтган анжуман ҳаммада унутилмас таассурот қолдирди.

Маҳмуда Зоирхон қизи, муаллима.

МУКОФОТЛАР СОҲИБИНИ ИЗЛАЙМИЗ

Тарғибот маркази учинчи марта Наврўз байрами арафасида халқаро мукофот соҳиби номларини эълон қилмоқда. Қўмитага хорижий мамлакатлар ва жумҳуриятимиздан юзлаб асарлар келди. Бу йил ҳам энг яхши асарларни танлаб олишда муаллифларнинг юрт олдидаги хизматлари эътиборга олинди.

Хусусан Туркия жумҳурияти собиқ маданият вазири, эндиликда бош вазир Сулаймон Демирэлнинг бош донишманди Номиқ Камол Зевбакнинг бобомиз Аҳмад Яссавий асарларини чоп этишдаги хизматлари ва у кишининг таклифи билан Туркияда 1993 йил — Яссавий йили деб эълон қилинганини ҳисобга олдик.

Бу йил Наврўз байрами куни Тарғибот марказининг бошқони Тўра Мирзо Туркияда ўтадиган миллатлараро қурултойида қатнашиб, 1990, 1991, 1992 йилларда халқаро мукофотларга сазовор бўлган чет эллик мунаввар лар ва илм одамларига гувоҳнома ва мукофотларни топшириши кўзда тутилмоқда.

Бундан ташқари, 1993 йил жумҳуриятимизда ҳам Яссавий йили деб эълон қилинганлиги муносабати билан қўмита шу йил учун қўшимча танловни 15 августгача давом эттиради. Танлов натижалари жумҳуриятимизнинг мустақиллик куни арафасида эълон қилинади.

Халқаро мукофотларга 1993 йил учун асарлар қабул қилиш 1994 йилнинг 1 мартига қадар давом этади.

Рауф ПАРФИ,
Ўзбекистон Ёзувчилари уюшмаси Тарғибот маркази халқаро мукофотлар қўмитаси масъул котиби.

ТАБРИКЛАЙМИЗ

Халқаро танлов якунлари

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Тарғибот марказининг Халқаро мукофотлар қўмитаси ҳар галгидек Наврўз байрами арафасида 1992 йил ғолибларини аниқлади.

ХАЛҚАРО МАҲМУД ҚОШҒАРИЙ МУКОФОТИ

1. Ориф Ажал (Озарбайжон), шоир, олим. Умумтурк адабиётидан қилган таржималари ва мақолалари учун.
2. Миразиз Аъзам (Ўзбекистон), шоир, таржимон. «Турк асотирлари», «Туркислом мутафаккирлари» китобларининг таржимаси ва умумтурк тили ҳақидаги мақолалари учун 3. Бахтиёр Исабек (Ўзбекистон), олим, мақоланавис. 1992 йили жумҳурият нашрларида эълон қилинган тил ва мустақиллик ҳақидаги мақолалари учун.

ХАЛҚАРО АҲМАД ЯССАВИЙ МУКОФОТИ

1. Маҳкам Маҳмуд Андижоний (Ўзбекистон), олим, ёзувчи. «Ислом қомуси»дан таржималари, Олтинхон Тўранинг «Нуғул басар» рўмони таржимаси ва ислом мутассаввуфлари ҳақидаги мақолалари учун.
2. Номиқ Камол Зевбак (Туркия), сиёсатчи. 1993 йилни Яссавий йили деб эълон қилишни таклиф қилгани ва Яссавий асарларининг чоп этилишидаги хизматлари учун.
3. Дадахон ҲАСАН (Ўзбекистон), шоир ва ҳофиз. «Чаманимдан айирма» китоби ва Яссавий сулукидаги қўшиқлари учун.

ХАЛҚАРО АБДУЛҲАМИД ЧЎЛПОН МУКОФОТИ

1. Зиёвиддин Бобоқурбон (Олмония), журналист, ноншир. Туркияда «Ҳур Туркистон учун» истиқлол газетасини таъсис қилганлиги ва мустақиллик ҳақидаги мақолалари учун.

ЁШАРИШ ФАСЛИ

Ҳаммамизни соғинтириб, яратувчанлик оламига чоғлантириб — шошилтириб Наврўз келди. Табиат уйғонди. Ёшлар нигоҳи каби беғубор, ёшлар орзулари каби беқиёс баҳорнинг ўз таоми бор, бу — сумалак! Уни 7 ёшдан 70 ёшгача бўлган юртдошларимиз завқ-шавқ билан тайёрлашга чоғланадилар, тотиниб, омонлик деб кўзга суртадилар — ялпизу ошрайҳонлари билан. 1-Тошкент давлат тиббиёт олийгоҳининг болалар юқумли касалликлари кафедрасида ҳам сумалак учун баҳорий тилаклар билан қалбларга гўзаллик олиб кираётган Наврўз кунлари учун катта тайёргарлиқ авж олиб кетди. Олийгоҳ ректори Т. Даминов умумхалқ байрами Наврўзни талабалар ҳам кенг кўламда нишонлаши учун бошчилик қилмоқда. Кафедра ташаббускорларидан Ф. Бобожонова, Х. Мағзумов, С. Нусратуллаев, А. Комилов, С. Хўжаева, М. Қурбоновалар бу ишда бош-қош бўлдилар.

Р. БОБОЕВА.

«НАВРЎЗ»—ТОПҚИРЛИК МАШҚИ

Азиз Муштарий! Қуйида таърифлари баён этилган адабий ва санъат асарларининг номи «Наврўз» сўзи билан бошланади. Уларнинг тўлиқ номланишини топиб, тартиб билан шаклдаги катакларга энига йўналишида ёзинг.

1. Наврўз сайли ҳақидаги афсона. 2. Ўн икки мақом тизимидаги куйлардан бири. 3. Абдулҳамид Сулаймон Чўлпоннинг 1921 йили Тошкентда ёзган шеъри. 4. Халқ тароналаридан бири. 5. Улуғ айём тантаналарида айтиладиган қўшиқлардан бири. 6. «Бойчечак чиқибди бугун наврўз экан!..» сатри билан бошланувчи мадҳия. 7. Жаҳон маданиятига муҳим ҳисса қўшган олим ва рубоийнавис шоир Умар Хайём рисоласи. 8. «Шашмақом»даги «Рост» мақоми шўъбаларидан биридаги ашула.

Машқни тўғри ҳал этган бўлсангиз жавоб сўзларининг жойлашиш тартиби асосида айланалардаги рақамларни ҳарфлар билан алмаштиринг. (Ўнг томондаги рақам жавоблар тартибини, чап томондагиси эса ҳарф тартибини англатади). Бунда ўзбек мумтоз адабиётига мансуб достон номини билиб оласиз. Мазкур асар муаллифини биласизми?

Фозилжон ОРИПОВ.

НАВРЎЗ БОБО, НАВРЎЗ ҚИЗ ВА ХОТИН ПОДШОҲ

(ЭРТАК)

Болажонлар, қизалоқлар, менинг ширин-шакарларим! Сизларга саволларим ва жавобларим бор. Қулоқ солинглар:

Қор бобони биласизларми?
Биласизлар.
Қор қизни биласизларми?
Биласизлар.
Наврўз бобони биласизларми?
Билмайсизлар.
Наврўз қизни биласизларми?
Билмайсизлар.

Уларни мен биламан. Аслида мен ҳам билмас эдиму биладиганлар сўзлаб бериб, кўзларимни катта-катта очиб қўйишди. Шундан кейин Наврўз бобо билан Наврўз қиздан сизларни ҳам хабардор қилиб қўяй деб мана бу эртакни бошладим:

Қадим-қадим замонларда мана шу Осиё томонларда Наврўз бобо билан Наврўз қиз ҳам яшаган эканлар. Ҳозирда ҳам ҳаёт эмишлар. Чунки табиат уларни ўлмайдиган қилиб яратган экан. Лекин улар ҳозир қаерда яшаяптилар? Буни эртак давомида билиб оласизлар. Уларнинг қанақа одамлар эканини сизларга сўзлаб бераман:

Наврўз бобо ҳам Қорбобога ўхшаган баланд бўйлик, узун соқоллик, чиройлик бобо экан. Унинг эгнидаги тўни энди уйғонган табиатдек кўм-кўк экан. Узун соқоли ҳам янги ўрилган бедадай ям-яшил экан. Унинг ҳаммаёғидан — кийган кўм-кўк кийимию бошидаги кўк салласию, кўк соқолию, кўк этикларидан янги ўрилган пичану, бедаю, гуллару, ялпизларнинг хушбўй ҳиди келиб турар экан. Елкасидаги кўм-кўк қопчиғининг ичида ширин кулчалар, зар қоғозга ўралган попуклар, лой ҳуштаклар, ранг-баранг тунука сурнайчалар лиқ-лиқ бўлар экан. Наврўз бобо қопчиғидаги ҳамма нарсаларни юрган йўлида учраган болакайларга, қизалоқларга улашиб юраверар экану, лекин қопчиғи ҳеч қачон бўшаб қолмас экан. У қопчиғидан нимани чиқариб совға қилса, ўрнида ўшанақа нарса яна пайдо бўлиб қолаверар экан.

Наврўз бобонинг ёнида юрган Наврўз қизнинг бошида чиройлик гулчамбари бўлиб, эгнидаги гуллардан тикилган кўйлагидан, оёғидаги гул ковушидан хушбўй ҳидлар сочилиб турар экан. Наврўз бобо болаларга, қизчаларга совға улашса, Наврўз қиз қўлидаги гул чилдирмасини чалиб, ашула айтиб, ўйин тушиб, ҳаммани хурсанд қилар экан. Унга қўшилиб шаҳару қишлоқ одамлари ҳам ашула айтиб, ўйинга тушиб кетишар .экан. Уларнинг Наврўз қизга жўр бўлиб айтадиган ашулаларидан биттаси мана бунақа экан:

Баҳор келди, баҳор келди,
Баҳору лолазор келди.
Асл деҳқон баҳори бу,
Асл боғбон баҳори бу,
Асл чўпон баҳори бу,
Асл инсон баҳори бу.
Баҳор келди, баҳор келди.
Баҳору лолазор келди.

Юртимизда Наврўз байрами ҳар йили мана шунақа бошланар экан. Ўша даврларда ҳамма хурсанд, ҳамма шод экан. Шаҳарлару қишлоқлар обод экан. Хонадонлар тўқ-тўкину бадавлату бефарёд экан. Лекин кунлардан бир кун Наврўз байрамимизга кўз тегибди. Юртнинг подшоси ўлиб, ўрнига унинг хотини подшоҳ бўлибдию, ҳамма ишлар, режалар телба-тескари бўлиб кетибди. Чунки хотин подшоҳ тахтга ўлтирган кунидан бошлаб зулмни кучайтириб юборибди. У ўзидан бошқа ҳаммани ёмон кўрар, дунёда мендан кўра ақллироқ, билағонроқ доно подшоҳ йўқ деб ўйлар экан. Одамларнинг шоду хуррам яшашини кўролмаган бахил хотин подшоҳ ўз зулмини Наврўз бобо билан Наврўз қизни йўқотишдан бошлабди. Баланд тоғдаги тош ғорнинг оғзига темир дарвоза қурдириб, Наврўз бобо билан Наврўз қизни ўша ерга қаматибди. Кейин уларни олиб бориб қамаган тўрт нафар навкарни ва дарвоза қурган уч нафар устани дорга остирибди. Нега десангиз улар Наврўз бобо билан Наврўз қизнинг қаерда эканлигини бировга айтиб қўйишмасин дебди-да.

Ана ўша вақтдан бери одамлар Наврўз бобо билан Наврўз қизнинг қаерда эканликларини билмас эмишлар.

Подшоҳ Наврўз байрамини тақиқлаб, «Ҳеч ким байрам қилмасин, байрам қилганлар жазолансин, одамлар сумалак пиширмасин!» деган буйруқларни чиқариб, уларни жарчилар орқали бутун мамлакатга эълон қилдирибди. Унинг буйруғини бажарувчи навкарлар, миршаблар кўклам келди дегунча кечаю кундуз шаҳару қишлоқларда изғиб юриб, қайнаб турган сумалакларни қозони билан ағдариб, ерларга оқизадиган бўлишибди. Лекин ҳар бир нарсанинг ҳам охири бўлганидан вақти келиб бу подшоҳнинг ҳам куни битибди. Зулмга чидай олмаган халқ қўзғолон кўтариб, уни тахтдан ағдарибди. Унинг ўрнига ўлтирган янги подшоҳ Наврўз байрамига рухсат бериб юборибди. Одамлар Наврўзни яна байрам қиладиган бўлишибди. Ўйин-кулги авжига чиқибди. Ҳаммаёқда дошқозонларда сумалаклару, ҳалимлар биқирлаб қайнай бошлабди. Бироқ Наврўз бобо билан Наврўз қиздан ҳали ҳам дарак йўқ эмиш. Одамлар тоғу тошларни кезиб, уларни ҳали ҳам излаб юришган эмиш...

А. АБДУРАЗЗОҚОВ.

МАКТАБ ХАНДАЛАРИ

ЙЎЛИМНИ ТОПИБ ОЛАМАН

Ўқитувчи ўн дақиқадан бери доска олдида турган ўқувчига деди:
— Мисолни ишлай олмаяпсанми?
— Ҳа.
— Энди нима қиламиз?
— Сиз озгина йўл кўрсатиб юборинг.
— Кейин-чи?
— Кейин, ўз йўлимни топиб оламан.

●

ЧАҚИБ ТАШЛАР ЭДИМ

Ўқувчи уй вазифасига ёрдам беришни отасидан илтимос қилди. Ота қўлига ручка олиб, ярим соат уринса ҳам, масалани еча олмагач, жаҳл билан сўради:
— Мени-ку мактабни битирганимга 25 йил бўлди, кўп нарса ёдимдан кўтарилган, сен шу синфда ўқиб туриб, нега ўзинг еча олмайсан?
— Билмадим, дада, ўқитувчимиз ҳам бугун мени доскага чиқариб, ақл тишинг қачон чиқади, деб ҳайрон бўлдилар.
— Эҳ, болам-а, масала ечиш ақл тишига боғлиқ бўлганида, мен уни данакдай чақиб ташлар эдим...

У. АБДУЛЛАЕВ,
ўқитувчи.

Бош муҳаррир
Саъдулла ҲАКИМ.

Таъсис этувчилар: Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги Халқ таълими ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий қўмитаси ҳамда Ўзбекистон Педагогика жамияти

МАНЗИЛГОҲИМИЗ:
700083, Тошкент,
Ленинград кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул секретарь — 32-54-17, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-55-58, 52-35.
ИНДЕКС: 64595.

Рўйхатдан ўтиш тартиб № 000040.
Буюртма Г—133. 119179 нусхада босилди, ҳажми — 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А—2. Босишга топшириш вақти 20.00
Босишга топширилди 18.00.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Маҳкама сининг Ишлар бошқармаси ҳузуридаги «Шарқ» нашриёт-матбаа концерни. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

1 2 3 4 5 6